

Mångfaldsarbetet inom Hemslöjden våren 2016

Tankar om hantverksutövande, behov och identitet

Maria Eklind

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen i
Kulturvård, Ledarskap i slöjd och kulturhantverk

15 hp

Institutionen för kulturvård
Göteborgs universitet

2016:23

Mångfaldsarbetet inom Hemslöjden våren 2016 – Tankar om hantverksutövande, behov och identitet

Maria Eklind

Handledare: Kristina Linscott

Kandidatuppsats, 15 hp
Ledarskap i slöjd och kulturhantverk
Lå 2015/16

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
Department of Conservation
P.O. Box 130
SE-405 30 Göteborg, Sweden

www.conservation.gu.se
Ph +46 31 786 47 00
Fax +46 31 786 47 03

Bachelor's programme in Leadership and Handicraft
Graduating thesis, BA/Sc, 2016

By: Maria Eklind
Mentor: Kristina Linscott

The Swedish handicraft movement has a need to increase the diversity within the organization. Also Sweden has welcomed a lot of fugitives the past year due to war in other parts of the world. The new swedes need help being integrated in the Swedish community. These two problems could work together towards a common solution.

There has been made three qualitative interviews with people working in the handicraft movement, and two qualitative interviews with craftsmen who have moved to Sweden from other countries.

Previous research shows that cultural dimensions of migration is a field worth exploring due to the era of globalization. It also shows that the studies that have been made are mostly about migration and it's collateral phenomena, rather with the experience of migrants themselves. Therefore, this is an attempt to begin the study of emigrant handicraft and how the migration has changed their ways of practicing handicraft.

This essay shows how the Swedish handicraft movement is working with diversity in the spring of 2016 and how the practice of craft has changed for two individuals when they have moved from one country to another. By looking at the interviews from different perspectives the words *needs* and *identity* has been identified as keywords and are used as a method to find common ground for the two problems.

The main conclusion is that these people all are individuals and can't be met in the same way. One individual uses handicraft for exploring her identity. The other one could get her need of challenge in her handicraft satisfied by the handicraft movement but the way for here to find the movement is not obvious.

Finally, the essay states that the movement has learnt by past mistakes and predicts a bright future for increasing the diversity in the Swedish handicraft movement.

Title in original language: Mångfaldsarbetet inom Hemslöjden våren 2016 – Tankar om hantverksutövande, behov och identitet

Language of text: Swedish

Number of pages: 41

Keywords: handicraft, diversity, identity, needs, cultural heritage, intangible heritage

ISSN 1101-3303

ISRN GU/KUV—16/23--SE

Förord

Det finns så många att tacka för olika steg som lett fram till denna uppsats. Först och främst vill jag tacka min familj, framförallt min make, för att de har hållit ställningarna på hemmaplan medan jag fått lov att följa min dröm. Jag vill tacka hela LSK-gänget, studenter och fakultet, för tre fantastiska år.

Jag vill tacka min gamla chef som sade upp mig vilket gjorde att jag fick en spark i baken att göra något nytt. Mina lärare på Textilakademin, framförallt, Anna Severinsson som fick mig att hitta till Hemslöjden och Catarina Söder som för evigt kommer att vara min stöttepelare. Ett stort tack även till Kerstin, Eva och Niclas utvecklare för Hemslöjd i Region Jönköpings län som fick mig att inse att jag ville stanna kvar i hemslöjdsvärden!

Denna uppsats hade inte sett dagens ljus utan allt moraliskt stöd under sena nätter via chatten på Facebook från Elina och Therese. Och sist men inte minst vill jag säga tack till Kina Linscott som, trots att hon kom in halvvägs genom arbetet med uppsatsen, har hjälpt mig med fokus och bidragit med positivitet så att jag lyckades knyta ihop säcken!

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	9
1.1 Begreppsförklaringar.....	9
1.1.1 Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund, SHR.....	9
1.1.2 Nämnden för hemslöjdsfrågor, NFH.....	10
1.1.3 Hemslöjd, hemslöjd eller H(h)emslöjd.....	10
1.1.4 Mångfald.....	10
1.1.5 Hantverksutövande.....	11
1.1.6 Behov.....	11
1.1.7 Identitet.....	12
1.2 Bakgrund.....	12
1.3 Problemformulering.....	13
1.4 Syfte och målsättning.....	14
1.5 Frågeställningar.....	14
1.6 Avgränsningar.....	14
1.7 Befintlig kunskap och tidigare studier.....	14
1.7.1 Det fundamentala i Hemslöjdens historia – nationalromantik, estetik och kvalité..	14
1.7.2 Hur Hemslöjden har behandlat integrationsfrågor sedan 1973.....	15
1.7.3 Integrationsprojekt kopplade till hemslöjd.....	17
1.7.4 All världens slöjd.....	17
1.7.5 Anthropology of Intangible Cultural Heritage and Migration: An Uncharted Field	18
1.8 Metod och etik.....	18
1.8.1 Metod.....	18
1.8.2 Etik.....	20
1.9 Källkritik.....	21
1.10 Teoretisk ansats.....	21
1.10.1 Örn-, myr- och myrstacksperspektiv.....	21
1.10.2 Kulturarvsperspektivet.....	21
2. Undersökningsdel.....	24
2.1 Nulägesrapport.....	24
2.1.1 Nämnden för hemslöjdsfrågor.....	24
2.1.2 Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund.....	25
2.1.3 Slöjd som integration, Halmstads Hemslöjdsförening.....	27
2.1.4 Att vara ett kluster.....	28
2.2 Djupdykningar.....	29
2.2.1 Informant 4 och 5.....	29
2.2.2 Informant 6.....	31
3. Diskussion och slutsatser.....	34
3.1 Reflektioner om undersökningen.....	34
3.2 Resultat.....	34
4. Sammanfattning.....	38
4.1 Metod.....	38
4.2 Sammanfattning Hemslöjden.....	39
4.3 Sammanfattning djupdykningar.....	39
4.4 Sammanfattning diskussion och slutsats.....	39
Källförteckning.....	42

1. Inledning

Jag är uppvuxen i ett litet samhälle i de småländska skogarna. När jag gick på lågstadiet hade jag tre klasskamrater med utländsk bakgrund, när jag gick på mellanstadiet, i mitten på nittiotalet, ökade den siffran till sex. Det var en fördubbling och det var en märkbar förändring i det lilla samhället. Jag minns att det var lite konflikter mellan olika grupper och jag minns framförallt att en händelse satte djupa spår hos en av mina kamrater. Ganska nyligen blev denna kamrat invald i kommunfullmäktige i min kommun som representant för Sverigedemokraterna och det är något med denna koppling som skaver i mig. Hur kan denna kamrat som jag är uppvuxen tillsammans med, som är en av de snällaste människorna jag känner, välja att representera ett politiskt parti som, enligt mig, inte erkänner alla människors lika värde?

Denna uppsats tog sin början i två ord, *hemslöjd* och *integration*. När människor hör de orden har jag märkt att de direkt kommer att tänka att det handlar om flyktingar från till exempel Syrien och stickcaféer, men så är det inte i detta fall. Detta är en uppsats som handlar om *behov* och *identitet* på olika vis. Den handlar dels om vad Hemslöjden har för behov och hur det kan vara kopplat till deras identitet, hur aktiva inom rörelsen ser på rörelsen och hur de upplevs utifrån. Uppsatsen handlar också om hur två personers behov av att utöva hantverk har förändrats sedan de flyttade till Sverige och hur en av dem har fått en annan syn på sin egen identitet genom slöjd.

Det finns två delar av undersökningen. Genom kvalitativa intervjuer med personer inom hemslöjdsrörelsen undersöks hur Hemslöjden arbetar med mångfaldsfrågor just nu, våren 2016 med en djupdykning mot integration. I den andra delen av undersökningen har jag klivit ett steg utanför rörelsen och intervjuat personer som kommit till Sverige i vuxen ålder från länder utanför nordnorden. Där har jag ställt frågor om deras hantverksbakgrund, som visat sig vara starkt kopplat till tiden och platsen där de levde och sedan om hur deras hantverksutövande har förändrats sedan de kom till Sverige.

Detta är en uppsats som kanske rent av väcker fler frågor än den ger svar på. Men den ger en lägesrapport/kartläggning om hur hemslöjdsrörelsen arbetar med mångfald, våren 2016, kombinerat med en fingervisning över ett fält relativt utforskat område.

1.1 Begreppsförklaringar

1.1.1 Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund, SHR

SHR är förkortning för Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund som är riksförbund för 89 lokala hemslöjdsföreningar runt om i landet. 1899 grundades Föreningen för Svensk hemslöjd av Lilli Zickerman, men den ideella föreningen Hemslöjden bildades 1989 och bakgrunden var att man ville bevara kunskaper. Det var då butiker som anslöt sig och organisationen var en ”främjarorganisation” (Informant 2). *Hemslöjden* är SHR:s identitet, men innefattar även NFH, se förklaring nedan.

1.1.2 Nämnden för hemslöjdsfrågor, NFH

NFH är förkortning för Nämnden för hemslöjdsfrågor som är myndigheten för hemslöjdsfrågor i Sverige. Myndigheten ligger under kulturdepartementet och har som uppgift att stärka hemslöjden i hela Sverige.

1.1.3 Hemslöjd, hemslöjd eller H(h)emslöjd

Begreppet hemslöjd har använts sedan 1850-talet och har haft ett flertal olika definitioner, Palmköld skriver om detta i *Begreppet hemslöjd* (2012). Distinktionerna har varit viktiga i både ideologiska och vetenskapliga sammanhang. Etnologen Sofia Danielsson skiljer på hemslöjd och Hemslöjd genom att skriva hemslöjd, med litet "h", när det handlar om varor och produkter och Hemslöjd, med stort "H", när det handlar om den organiserade hemslöjdsrörelsen (Hyltén-Cavallius 2007, sid. 35 och Johanna Rosenkvist i Palmköld 2012, sid. 17). Hyltén-Cavallius använder ordet H(h)emslöjd för att inkludera både den organiserade delen av rörelsen och den oorganiserade. Hon definierar begreppet hemslöjd såhär:

I dag förekommer en rad olika sätt att karaktärisera begreppet och fenomenet H(h)emslöjd: som näring, ting, kulturarv, tradition, varumärke, social rörelse och produktionsprocess (Hyltén-Cavallius 2007, sid. 35).

I uppsatsen är det främst ordet Hemslöjd/Hemslöjden som används och syftar till den organiserade hemslöjdsrörelsen, SHR och/eller NFH.

1.1.4 Mångfald

Begreppet mångfald finns med genom hela uppsatsen och kan betyda olika saker för olika personer. Det är därför ett ord som är svårt att definiera och informanterna har själva fått förklara vad de menar med begreppet. När ordet används så kan det alltså ha olika innebörd beroende på vem som har använt ordet.

När kanslichefen på NFH fick frågan *Vad menar ni med mångfald?* svarade hon:

Vi har valt att prata om mångfald ur alla aspekter. Mångfald av teknik, mångfald av grupper och så vidare. Allt hör ihop. Vi vill ha ett vidgat deltagande och en breddad syn på vad som är hantverk, slöjd och vilka platser vi är på. Det är svårt att bara göra en sak. Sedan är det lite svårt, uttryck går i trender men mångfald fungerar bra just nu (informant 1).

Verksamhetschefen för SHR använder under intervjun begreppet *mångfald* på ett liknade sätt (informant 2).

Utredningen *Självklar mångfald, oklar strategi* (Nordesjö, K. & Malmö högskola 2008) beskriver begreppet mångfald och hur den svenska nationella självbilden har förändrats under de sista tre decennierna,

från en föreställd gemenskap där etniskt och kulturell homogenitet dominerat, till ett samhälle med en etnisk och kulturell mångfald. Frågan om hur homogent eller hur heterogent det svenska samhället varit vid olika tidpunkter är både politiskt och forskningsmässigt en omdiskuterad fråga. Att den svenska nationella

självförståelsen förändrats till följd av en ökad migration, internationalisering och en rad andra mer eller mindre drastiska resursomfördelningar är däremot mer säkert.

I en rad policydokument har man på senare år allt oftare använt kulturell mångfald som ett sammanfattande begrepp och honnörsord. Inledningsvis var begreppet starkt kopplat till frågor om integration, etnisk mångfald och etnisk representation, men begreppet har successivt kommit att omfatta allt fler sociala kategoriseringar. I dagens diskussioner om mångfald lyfts därför kön, klass, ålder, sexuella preferenser, funktionsförmåga och religion in som viktiga sociala identitetstillskrivningar som formar och påverkar olika personer och grupperns erfarenheter och möjligheter att delta i samhällslivet.

Samtidigt som man i diskussionen understryker att mångfald handlar om individer och grupperns rätt att få sina kulturella uttrycksätt respekterade formuleras mångfald också som en samhällelig resurs (Nordensjö, K. & Malmö högskola 2008 sid. 1).

I uppsatsen används därmed ordet mångfald utan ytterligare tillägg.

1.1.5 Hantverksutövande

Hantverk och hantverksskunska är ett begrepp, som när det talas om tid, används neutralt och sakligt (Palmsköld 2011, sid. 98). Det handlar om manuell skicklighet och kroppsliga färdigheter som tillsammans skapar förmågan att tillverka något. Däremot är det tydligt att det ofta förknippas med manliga verksamheter mot en bakgrund av manliga hantverksskrån. Som en konsekvens av detta lämnas ofta kvinnliga hantverk utanför diskussionen om bevarande i dagens samhälle. Anledningen till att utbildningen Ledarskap i slöjd och kulturhantverk innehåller ordet kulturhantverk är att bredda tolkningen av begreppet hantverk till att innefatta mer än de verksamheter och skrån som tidigare innefattats i begreppet (ibid. sid. 98ff). Detta är också bakgrunden till var för ordet hantverksutövande används istället för till exempel slöjdande eller görande i uppsatsen.

1.1.6 Behov

När jag slår upp ordet behov i *Ordbok öfver svenska spraket* (Dalin 1850) står det:

BEHOF, n. 5. (mindre ofta 3; har då i plur. — fver) 1) (i sing. o. plur.) Brist på något, som är nödvändigt. Vara i, hafva b. af en ny rock. Gifva hvar och en efter b., efter som b. gör es. Taga af något efter b. Handla efter sakens b. Vid förefallande b. Afhjelpa ett b. Han har många b. B. och tillgångar svara ej emot hvarandra. Själens b., andliga b., diktade b., o. s. v. — Syn. Tarf. — 2) (i sing.) Brist på det nödvändiga till lifvets uppehälle, nöd. Lefva i ett tryckande b. Vara i b. — Syn. Se Nöd. — 3) (i sing.) Bruk, begagnande. Använda något till dess rätta b. Hafva, behålla något för sitt eget b. — Syn. Se Bruk. — 4) (i både sing. o. plur.) Sak, som behöfves, är nödvändig. Salt är för alla ett b. Tobak har för honom blifvit ett b. Det är för honom ett b. att ljuga. — 5) (mest i plur.) Sak, som behöfves för ett hushåll. Förkortadt af Hushållsbehof. Hämta alla sina b. ifrån närmaste stad.

Jag har nu alla mina b. — Syn. Se Förnödenhet — 6) Göra, förrätta sitt b., sitt naturliga b., göra sitt tarf (Dalin 1850. sid. 132).

BEHÖFVA, v. a. 2. 1) Hafva brist på något, som erfordras till uppehälle elle'r nytta. B. mat, näring, föda, dricka, penningiar, förmaningar, aga, stryk. Jag b-er honom för tillfället. Jorden b-er regn. Detta ställe b-er förklaring. Han b-er bada. — Syrf.

Vara i bchof af, Hafva behof af, Hafva af nöden.. Tarfva. — 2)Varapligtig, förbunden, nödsakadU nödgas. Det b-er jag ej göra. Hvad b-er han det ? Hvad b-/de han att blanda sig i den saken? Det är ledsamt alt b. försvara sig emot en så dålig menniska. — B-s, v. p. o. impers- Yara af nöden, af behof. Jag har lånat honom hvad som b-fves, för att betala hans kreditorer. Det b-fves endast sundt förnuft, för att inse det. Hafva mer än som b-fves. Jemt så mycket som b-fves. När så b-fves. Hvad b-fves del? — Samtalsvis sammandrages Behöfves till Behöfs, t. ex.: Hvad behof s det alt göra så myckel väsen af ett sådant lappri? — Syn. Göras behof af, Tarfvas, Fordras, Erfordras (Dalin 1850. sid. 132).

Ett behov är således någonting som är nödvändigt för till exempel överlevnad eller anpassning. Det är med denna bakgrund ordet behov används i uppsatsen.

1.1.7 Identitet

När jag slår upp ordet identitet i *Ordbok öfver svenska spraket* (Dalin 1850) står det:

IDENTIFIERA, idänntifiéra, v. a. 1. (af lat. Idem o. Facere, göra) Innefatta två ting under ett begrepp; tänka sig, anse två olika föremål för ett och samma. — Identifierande, n. 4. o. Identifiering, f. 2. IDENTISK, idä'ntissk, a. 2. Enahanda, liktydig (Dalin 1850. sid. 736).

IDENTITET, idänntitét, f. 3. Egenskapen hos tvenne ting, att vara identiska. s (Dalin 1850. sid. 736).

Identitet är således två saker som speglar varandra. Identitet hos människor kan vara att det är något att känna igen sig i. Det är med denna bakgrund som ordet identitet används i uppsatsen.

1.2 Bakgrund

Hösten 2015 var jag på ett möte hos utvecklarna för hemslöjd i Region Jönköpings län, temat för kvällen var *Vad vill du ska hända inom Hemslöjden de kommande åren?*. Mer än halva kvällen kom att handla om hur hemslöjd skulle kunna användas för att hjälpa till att integrera flyktingar. I Hemslöjdens strategi och verksamhetsplan för 2015-2018 står det:

Att formulera och skapa en långsiktig plan för Hemslöjdens framtida verksamhet och tillsammans skapa en jämställd, inkluderande, tillgänglig mångfalds och mångkulturell organisation för slöjd (SHR 2015, sid. 2).

Jag fick sedan reda på att SHR skulle starta upp ett projekt som heter Do It Together. Meningen med projektet skulle vara att öka mångfalden i organisationen där är integration en del. Jag tog kontakt med verksamhetschefen på SHR, och berättade att jag var intresserad av att delta i projektet. Vi konstaterade dock att eftersom deras projekt är i uppstart, och kommer att avslutas

till sommaren 2017, så skulle projektet knappt mer än att börja innan min uppsats skulle vara klar. Det kändes dock som en bra idé att bygga vidare på.

Den forskning som är gjort på ämnet kultur och migration täcker enligt Cristina Amescua (2013) väldigt många ämnen och frågeställningar och hon sammanfattar forskningen med:

research into the cultural dimensions of migrations in the era of globalization is one of the most fertile and innovative areas in contemporary anthropology and sociology. It is one of the great streams that feed the general reflection on global networks, new technologies of information and communication, dissemination of cultural industries, the transformation of identities, the production of hybrid cultures... But most of these studies deal with migration and its collateral phenomena, rather than with the experience of migrants themselves (Amescua 201, sid. 106f [Le Bot 2011: 275–276])

Det inte finns mycket forskning specifikt riktat mot immateriellt kulturarv och migration. När hon kombinerar dessa två parametrar uppkommer det flera frågor om immateriellt kulturarv. Hur dessa förändringar formas, genom vilka aktörer, och genom vilken kontext och i vilka situationer? Går immateriellt kulturarv förlorat när andra, tredje och fjärde generationen har konsoliderats i samhället? Påverkas de kulturella traditionerna på de mottagande orterna? Hon skriver även att det immateriella kulturarvet dessutom är en viktig del i skapandet av en känsla av identitet, tillhörighet och kontinuitet samt att skapa länkar inom kulturella grupper. Vad blir den personliga och sociala påverkan av brist på kulturella aktiviteter som styr och ger mening åt livet? Genom detta konstaterar hon att detta är ett område som det behöver forskas mer kring (Amescua 2013, sid. 107).

Med den bakgrunden har jag valt att utgå ifrån Hemslöjdens mångfaldsarbete och därefter göra två personliga intervjuer med personer som flyttat hit till Sverige från andra länder för att undersöka hur deras hantverksutövande har förändrats.

1.3 Problemformulering

För några år sedan gjordes det en medlemsundersökning inom Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund som visade att medlemmarna är en väldigt homogen grupp, medelåldern är strax över 61 år, de flesta vita kvinnor. Delvis till följd av undersökningen har SHR påbörjat ett arbete som handlar om att öka mångfalden i föreningarna (informant 2).

Under 2015 var antalet asylsökande i Sverige 162 877, drygt dubbelt så många jämfört med år 2014 då siffran låg på 81 301 (Migrationsverket 2016). Och det går att se på många nivåer i samhället att det pågår aktiviteter för att komma att krävas stora insatser för att integrera dem i samhället. Hemslöjden har viljan att förmågan att hjälpa till med dessa utmaningar.

En tredje del, som inte är ett problem i sig men som har använts som ett verktyg i uppsatsen är att alla människor världen över någon gång i sitt liv kommer i kontakt med hantverk. En del genom yrkesutövning och andra för husbehov eller som hobby. Vad händer med deras hantverk när de lämnar sitt land? Vad är det som avgör hur de väljer att utöva hantverk när de bor i Sverige?

Hemslöjden har ett behov av att öka mångfalden inom föreningarna och vill öppna upp och spegla dagens samhälle.

1.4 Syfte och målsättning

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur Hemslöjden tänker kring och arbetar med mångfald just nu, våren 2016. För att sätta i relief undersöks hur hantverksutövande kan förändras när en person flyttar från ett land till ett annat. Målet med uppsatsen är att försöka ge förståelse för hur *behov* och *identitet* påverkar Hemslöjden och dess mångfaldsarbete samt och hur *behov* och *identitet* påverkar på individnivå för att försöka hitta ett sätt för de båda problemen till en gemensam lösning.

1.5 Frågeställningar

Hur arbetar Hemslöjden med mångfald just nu?

Vad har de att säga om identitet?

Hur ser Hemslöjdens behov ut?

Vad händer med utövande hantverkare när de kommer till ett nytt land?

- Varför utövade personen hantverk innan hen kom till Sverige?
- Varför utövar personen hantverk idag?
- Vad har förändrats? Varför?

Vad har hantverkarna för behov?

Hur är deras behov kopplade till identitet?

1.6 Avgränsningar

Uppsatsen är avgränsad till att enbart dokumentera hur Hemslöjden arbetar för att öka mångfalden under våren 2016, arbetets omfattning hade blivit för stor annars. Uppsatsen handlar heller inte om det organisatoriska perspektivet inom Hemslöjden, även detta skulle bli för omfattande för att få plats i uppsatsen.

1.7 Befintlig kunskap och tidigare studier

Traditionens Estetik, från 2007 skriven av Charlotte Hyltén-Cavallius är en avhandling där hon har tittat på projekt med en hemslöjdsestetik. Estetiken har enligt Hyltén-Cavallius varit en väsentlig del i forandet av hemslöjdens kognitiva praxis (ibid. sid. 108). Den forskning som är gjord på Hemslöjden har ett fokus på estetiken inom Hemslöjden (Hyltén-Cavallius 2007 och Melldahl 2003, Danielsson 1991, Nylén 1973). Hyltén-Cavallius och Melldahl berör till stora delar mycket av det som denna uppsats är tänkt att belysa, fast med andra perspektiv och fokus.

1.7.1 Det fundamentala i Hemslöjdens historia – nationalromantik, estetik och kvalité

Hemslöjdens grund i nationalromantik och höga krav på estetik och kvalité har format rörelsen till vad den är idag. Det finns flera källor som styrker detta och det är viktigt att ha med som en bakgrund till varför hemslöjdsrörelsen ser ut som den gör.

I nästan allt som skrivs om Hemslöjden finns en samstämmig inledning där Hemslöjden beskrivs som en rörelse sprungen ur nationalromantik.

Hemslöjden organiserades i en tid då det agrara samhället höll på att försvinna och industrialismen tog fart. Det var en tid som präglades av emigration, urbanisering och proletarisering då det fanns ett stort behov av att ena nationen (Melldahl 2003, sid. 6).

Hyltén-Cavallius skriver i början av sin avhandling att hemslöjdsrörelsen kan beskrivas som en modernitet- och kvinnorörelse med rötter i 1800-taltes nationsbygge (Hyltén-Cavallius 2007, sid. 17). Hemslöjden, tillsammans med flera andra rörelser, definierade vad som ansågs vara svensk slöjd (ibid. sid. 17). Lilli Zickerman har varit en av de mest tongivande kvinnorna i hemslöjdens historia. Hon vurmade för kulturarvet och hade stort fokus på det ortstypiska och hon satte sin prägel på rörelsen gällande val av ”rätt” material. Hon eftersträvade det äkta och genuina och talade om för kvinnorna hon mötte vad det var som var fel med deras val av material, och handlag (ibid. sid. 114f).

Barbro Klein har skrivit ett kapitel i *Den vackra nyttan – Om hemslöjd i Sverige* (Klein 1999) där hon skriver hon:

Den svenska hemslöjdsrörelsens historia och de kategoriseringar och attityder som under årens lopp etablerats som sanningar bland många svenskar utgör knappast någon god grogrund för välkomnade av de främmande hantverksformer som anlänt till Sverige... (Klein 1999, sid. 190).

Detta efter samtal med personer inom rörelsen där det ofta tas upp att hemslöjdsrörelsen skall visa upp svenskt hantverk och svenska hantverkstekniker samtidigt som de lite motsägelsefullt kan ha sagt att exotisk slöjd kan vara inspirerande så länge den håller sig inom det egna landets gränser. Hon fortsätter sedan med liknande argument som talar om att personerna inte tror att de nyinflyttade har slöjdekunskaper som skulle vara av intresse för hemslöjdsrörelsen (ibid. sid. 190f). I inledningen till skriften *Den gränslösa slöjden* (Melldahl 2013, sid. 1) går att läsa ”Hemslöjden startade vid förra sekelskiftet utifrån behovet att stärka den nationella identiteten vilket fortfarande speglar av sig på verksamheten”.

1.7.2 Hur Hemslöjden har behandlat integrationsfrågor sedan 1973

Som beskrivet ovan har hemslöjdsrörelsen en historia av att vurma om det ortstypiska och det som ansågs vara typiskt svenskt. Men från 1970-talet och framåt har man arbetat med integrationsfrågor på olika vis. I maj 1973 gjordes en skrivelse från arbetsutskottet för Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund till inrikesdepartementet där de påtalade att det var viktigt för Hemslöjden att uppmärksamma *invandrar-slöjden* och ansökte om medel för att finansiera en *hemslöjds-konsulent för invandrarkvinnor*. Efter det togs frågan upp vid ett flertal tillfällen, till exempel lades det 1976 en motion i riksdagen om en konsulenttjänst för invandrar-slöjd (Hyltén-Cavallius 2007, sid. 51 ff). Frågan togs upp i flera utredningar och diskuterades bland annat 1982 då det lades en motion om att inrätta invandrarkonsulenter för hemslöjd, konsthantverk och hantverk. I den hänvisades till 1977 års hemslöjdsutredning där man föreslagit två hemslöjds-konsulenter till Stockholms län för att bevara de svenska kulturtraditionerna. Det sades att de ordinarie

konsulenterna inte skulle hinna med att även ta till vara på ”invandrarnas hemslöjds- och konsthantverkstraditioner”. Man föreslog även att tjänsten borde placeras under Arbetarnas Bildningsförbund (ABF) då det redan fanns ett etablerat och välutvecklat samarbete mellan organisationerna (ibid. sid. 65). Turerna är många och det går att läsa att frågan bollades mellan fler instanser och det verkar som att det funnits olika syn på saken och möjligen en konflikt mellan SHR och NHF (ibid. sid. 67).

1986 avsatte Stockholms läns landsting etthundrafemtio tusen kronor för att finansiera en halvtidstjänst för en invandrarkonsulent. Hyltén-Cavallius skriver att det finns en skillnad på hur man resonerade på 70-talet gentemot hur man resonerade på 80-talet. I de tidiga utredningarna och motionerna hade man lagt tyngd vid att de som invandrat kunde bidra till och stärka den svenska kulturen medan man senare endast betonade att invandrarkvinnorna skulle vinna på att ta del av svensk kultur och traditioner. Detta beskriver författaren som en brytpunkt i hemslöjdens historia, inriktning och struktur. (Hyltén-Cavallius 2007, sid. 70f)

Tjänsten som *hemslöjds-konsulent för invandrarslöjden* gick till en kvinna som hade en forutbildning med inriktning på textil och i hennes befattningsbeskrivning stod det att hennes uppgift skulle vara att väcka intresse för och sprida kännedom om hemslöjd och hemslöjdsverksamhet, särskilt invandrarslöjden. Hon skulle verka rådgivande och upplysande om hemslöjdsfrågor med särskilt beaktande av frågor som är kulturellt, kvalitativt och ekonomiskt utvecklande för invandrargrupperns slöjd (Hyltén-Cavallius 2007, sid. 73f).

I de tidiga motionerna och när tjänsten tillsattes benämndes den som *hemslöjds-konsulent för invandrarslöjd* detta upplevdes dock som problematiskt och man föreslog att kalla den för *hemslöjds-konsulent för immigrantslöjden*, detta bara några månader efter att tjänsten blivit tillsatt. Hyltén-Cavallius uppmärksammar att endast beslutet är noterat och att det inte finns något skrivet om varför man känt ett behov av att ändra namnet så snart, särskilt eftersom tjänsten byter namn än en gång efter årsskiftet till *konsulenten för den internationella slöjden* (Hyltén-Cavallius 2007, sid. 86f).

Tid för mångfald är en utredning där man har utgått årsredovisningar för att kartlägga hur olika institutioner i Sverige, däribland NFH, har arbetat med mångfaldsfrågor (Pripp, Pilsch & Printz Werner 2005, sid. 111). Författarna uppmärksammar att NFH har haft en projektanställd person som ansvarat för att utreda mångfaldsfrågan och att komma med förslag till ”framtida arbetsformer när det gäller slöjden och det mångkulturella samhället”. Man påpekar att projektet *All världens slöjd* inte utmynnade i någon rikskonsulenttjänst och att resultatet av det tvååriga projektet endast blev en idéskrift, *Svensk hemslöjd eller hemslöjd i Sverige* (ibid. 2005, sid. 111 [NFH 2003]). Författarna frågar vad som hände efter att projektet upphörde och om de kommer att fortsätta att utveckla mångfaldsfrågorna samt att det inte verkar som att organisationen gjort några interna övergripande åtgärder. Man har dock hittat att Nämnden för hemslöjdsfrågor redovisat sin hållning genom att hävda att det är dags för en permanent rikskonsulenttjänst med inriktning på mångkulturell slöjd med motivationen att alla ska ha rätt att ta del av den kunskap som finns inom slöjdens område och få utöva sin slöjd. Man belyser att hemslöjden är till *för* människor med olika etnisk bakgrund och att den ska få utövas *med* dessa människor på deras premisser. Författarna skriver också att hemslöjden hittills sett som sin uppgift att värna om den

svenska slöjdtraditionen men befolkningssammansättningen har förändrats och det bör avspeglas i verksamheten (ibid. 2005, sid. 155).

1.7.3 Integrationsprojekt kopplade till hemslöjd

Under hösten år 2000 startade ett projekt som en del av en grundläggande vuxenutbildning på Komvux i en kommun i närheten av Stockholm. Kravet på deltagarna var att de skulle få bidrag från staten om de deltog i projektet (Hyltén-Cavallius 2007, sid. 40f). Teoretiska lektioner i svenska, kulturhistoria och samhällskunskap varvades med praktisk undervisning i textila hemslöjdstekniker. Platsen för undervisning var på ett lokalt friluftsmuseum. Projektledaren var utbildad hemslöjdskonsulent och hade även studerat etnologi (ibid. sid. 42). Projektledaren hade valt ut föremål och tekniker som deltagarna skulle lära sig. De fick lära sig tova, göra halmslöjd, brodera yllebroderi, delsbosöm samt göra sina initialer och alfabetet i korsstyggn. Det var en tydlig hemslöjdsestetik i de textila delarna av projektet. Det fanns tydliga konflikter mellan projektledaren och deltagarna gällande materialen och författaren identifierar hemslöjdsestetiken som en viktig roll i konflikterna (ibid. sid. 42). Projektledaren betonade fler gånger att produkterna som tillkommer genom projektet inte kommer att säljas och det är en viktig markering och det går att återkoppla till projektledarens bakgrund inom Hemslöjden där kvalitén är väldigt viktig (ibid. sid. 43).

1.7.4 All världens slöjd

I de kulturpolitiska målen från i början av 2000-talet står det att man ska *främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet och att skapa delaktighet för alla i kulturlivet*. Detta ledde till att Nämnden för hemslöjdsfrågor initierade projektet All världens slöjd. I idéskriften *Svensk hemslöjd eller hemslöjd i Sverige* (Melldahl 2003) finns det flera exempel på hur Hemslöjden genom det projektet har försökt att nå en bredare målgrupp. Ett exempel är att bjuda in människor med olika ursprung till att göra en gemensam utställning med ett gemensamt tema (ibid. sid. 1). Där skriver man att NFH å ena sidan talar om att värna kulturarvet och den lokala slöjdtraditionen, men å andra sidan vet att kulturen är en process i ständig förändring. Människor har ett behov av att *söka kontinuitet bakåt i tiden och att förmedla kunskapen om det egna kulturarvet till kommande generationer* (ibid. sid. 10). Vid migration finns en tendens att förtydliga vissa detaljer och kulturella drag för att betona det som upplevs viktigt. En kulturyttring tagen ut sitt naturliga sammanhang riskerar att bli stereotyp och överdrivet traditionell. Exempel på detta är midsommarfirande i svenskbygderna i USA och Argentina där det spelas svensk folkmusik och dansas kring midsommarstången med en iver som saknar motstycke i Sverige (ibid. sid. 10f).

Det finns ett ökat behov av att skapa en egen identitet till följd av samhällets alla intryck och budskap. Valet av kläder och musikstil talar om för omgivningen vem personen är och var hen kommer ifrån (Melldahl 2003, sid. 11). Rapporten ger även exempel på hur slöjdens estetiska uttryck kan förändras vid migration och talar om att uttrycket förändras oavsett vem som tillverkar ett föremål. Frågan som ställs är hur fort förändringen sker och hur stor öppenheten till förändring är inom Hemslöjden (ibid. sid. 12).

1.7.5 Anthropology of Intangible Cultural Heritage and Migration: An Uncharted Field

Cristina Amescua skriver om det immateriella kulturarvet och migration i *Anthropological Perspectives on Intangible Cultural Heritage*, kapitel 9, *Anthropology of Intangible Cultural Heritage and Migration: An Uncharted Field*. Där beskrivs kopplingen mellan materiellt och immateriellt kulturarv och att det materiella och det immateriella ofta skiljs åt, men hon betonar att de är sammanlänkade. Hon motsätter sig att de ska vara åtskilda och menar att de alltid är beroende av varandra, att det materiella alltid har kunskaper bakom dess tillkomst och att det immateriella alltid tar sitt uttryck i någonting materiellt (Amescua 2013, sid. 104). Det immateriella kulturarvet är i ständigt rörelse, kunskaper för vidare från en generation till en annan och genom det förändras den. Kunskapen anpassas efter den som brukar den och i det sammanhang, tid och plats där den används (ibid. sid. 105).

1.8 Metod och etik

1.8.1 Metod

Undersökningen består av kvalitativa intervjuer med sex personer. För att få svar på hur Hemslöjdens behov ser ut, hur de ser på sin identitet och hur arbetet inom Hemslöjden ser ut för att öka mångfalden har det gjorts kvalitativa intervjuer med tre personer som under våren 2016 är aktiva inom Hemslöjden. Det har även gjorts två kvalitativa intervjuer med människor som har migrerat till Sverige från länder utanför Europa för att få svar på hur deras hantverksutövande har förändrats sedan de flyttade till Sverige.

Personerna inom Hemslöjden som är intervjuade valdes genom deras positioner inom rörelsen. Kanslichefen för NFH, verksamhetschefen för SHR och projektledaren för ett av delpilotprojekten i DIT. Sökandet efter personer som migrerat till Sverige tog sin början genom kontakt med olika etniska föreningar. Detta visade sig dock vara en svår väg att gå eftersom de som stod på föreningarnas hemsidor som kontaktpersoner inte visste så mycket om medlemmarnas hantverksbakgrund. Därför gjordes det en efterlysning via sociala medier med texten:

*Personerna jag söker ska vara födda utanför norden och levt i Sverige ett antal år.
De ska också ha utövat traditionellt hantverk innan de kom till Sverige. Det är
inget krav att de fortfarande utövar hantverk, inte heller att de utövar samma
hantverk nu som innan.*

Utanför norden användes för att få en så stor förändring som möjligt, ordet *traditionellt* valdes för att smalna av begreppet hantverk och tolkas som slöjd och inte hantverk i stort. Ordet *handarbete* hade kunnat vara ett alternativt ord att använda, men risken var att det skulle uppfattas som att efterlysningen riktade in sig på den mjuka slöjden. *Levt i Sverige ett antal år* användes av två anledningar, dels för att språket skulle bli ett så litet hinder som möjligt, men även för att tid skulle innebära att en distans och möjlighet att se progression och förändring över tid.

Det var sju personer som hörde av sig efter att de sett efterlysningen och visade intresse för att delat i undersökningen. Två av dem hade flyttat till Sverige för att utbilda sig inom textilhantverk och valdes bort av den anledningen. Tre av dem bodde för långt bort för att det skulle vara

möjligt att genomföra intervjun i deras hem. De två andra planerades att göra intervjuer med. Målet var att hitta tre personer till denna del av undersökningen därför tillfrågades ytterligare en person under ett kulturevenemang där hen deltog genom att visa upp sitt hantverk. Det genomfördes två intervjuer men den tredje fick förhinder och därmed blev endast två intervjuer gjorda.

Intervjuerna har gjorts på två olika vis. Intervjuerna med personer inom Hemslöjden har gjorts över telefon med låg grad av struktur. Medan intervjuerna med migranterna/hantverkarna har gjorts personligen i deras hem, även de med en låg grad av struktur. Det har funnits en mall med frågor jag velat ha svar på. Frågorna är ställda på ett öppet sätt och informanten har fått tala fritt. Eftersom de olika frågorna har gått in i varandra har svaren skrivits ner på passade ställe allteftersom och vid senare sammanfattning placerats in där det passar med resten av informationen.

Svaren har sedan tolkats efter det hermeneutiska förhållningssättet där tolkningen pendlar mellan del och helhet och att min egen förståelse är en del av tolkningen (Patel & Davidson 2011, sid. 28). I denna undersökning eftersträvas den sammahangsbestämda kunskapen, det vill säga att bakgrund och situation vägs in när tolkningar görs (Patel & Davidson 2011, sid. 53). Tolkningarna blir därmed selektiva och subjektiva och forskaren tolkar svaren mot bakgrund av sina förväntningar, önsknings och tidigare erfarenheter (Patel & Davidson 2011, sid. 88).

När Sofia Danielsson skrev sin avhandling *Den goda smaken och samhällsnyttan* (1991) belyste hon förhållandet mellan Handarbetets vänner och hemslöjdsrörelsen samt mellan dessa båda parter och statsmakten (Danielsson 1991, sid. 9). Charlotte Hyltén-Cavallius syfte var att se hur hemslöjdens estetik formas och omformas med fokus på spelet mellan inhemsk och internationell hemslöjd (Hyltén-Cavallius 2007, sid. 16). Efter att alla intervjuer till denna uppsats var genomförda och materialet renskrivet gjordes en analys av vad intervjuerna hade för gemensamma nämnare. Då framkom ett mönster, att samtliga hade talat om olika typer av behov och om hur de vill uppfattas av andra eller hur de uppfattar sig själva. Därför har mitt fokus, när materialet granskats, legat på orden behov och identitet.

Antropologi är en disciplin som lämpar sig bra till att studera kulturella sammanhang då de har utvecklat många teorier och metoder som lämpar dig väl till det (Amescua 2013, sid. 106). Mänsklig migration är inte något nytt, men att den har ökat och intensifierats. 214 miljoner människor, 3.1% av världens befolkning är invandare och förhållandet mellan kultur och migration är väldigt komplex och relativt utforskad. När det forskas på migration handlar det ofta om kvantifiering av själva fenomenet och om de ekonomiska följderna men att systematiskt undersöka effekterna av rörligheten och kultur har gjorts väldigt lite. Amescua beskriver att det som kännetecknar immateriellt kulturarv främst är rörelse och förändring. Att det inte bara är kunskaperna i sig som är i rörelse, utan även människorna som bär på kunskaperna (ibid. sid. 106).

Undersökningen utgår ifrån ett hermeneutiskt förhållningssätt där jag som undersökare tolkar svaren i undersökningen utgår ifrån en holistisk syn. Tolkningarna görs utifrån mina egna erfarenheter och pendlar mellan del och helhet (Patel & Davidson, 2011 sid. 28).

Hemslöjden som område har tidigare forskats på av Anna-Maja Nylén. *Hemslöjd – Den svenska hemslöjden fram till 1800-talets slut* (1973) är en dokumentation av huvudsakligen Nordiska museets samlingar av föremål, bilder och data relaterade till hemslöjd (Nylén 1973, sid. 9). Trots att det är ett populärvetenskapligt verk ämnad för en bred läsarkrets har den ändå använts som grund för vidare forskning (Hyltén-Cavallius 2007, sid. 32). Sofia Danielssons avhandling *Den goda smaken och samhällsnyttan – Om Handarbetets Vänner och den svenska hemslöjdsrörelsen* (1991) skildrar Handarbetets Vänners framväxt och utveckling mot bakgrund i ett vidgat intresse för hemslöjd. Även Charlotte Hyltén-Cavallius har skrivit en avhandling med hemslöjd som grund. *Traditionens estetik – spelet mellan inhemsk och internationell hemslöjd* (2007) är den som ligger mest till grund och som inspiration till undersökningen i denna uppsats. De två förstnämnda handlar huvudsakligen om materiella ting och om hemslöjdsrörelsen, den sistnämnda fokuserar på material och det mångkulturella samhället. Denna uppsats tar vid där och fokuserar på hemslöjdsrörelsen och det mångkulturella samhället och har därmed inte med det materiella.

Nämnden för hemslöjdsfrågor gör i sin skrift *Fråga, finna, fånga – intervjuguide för hemslöjden* en uppmaning till att dokumentera och intervjua personer inom Hemslöjden för att fånga den muntliga historien och livserfarenheterna om organisationen och hur rörelsen och slöjdens roll i samhällets framväxt (Lundahl 2004, sid. 4). Detta känns extra angeläget i tider som denna då det händer mycket i samhället. Skriften har varit en bra utgångspunkt då den har fokus på muntliga intervjuer. Tanken är att dessa intervjuer ska göra djupdyk i hur det är just för dessa två informanter och därigenom belysa det stora perspektivet.

1.8.2 Etik

Inför telefonintervjuerna med informant 1, 2 och 3 har informanterna fått information via mejl vad intervjun kommer att handla om och vad syftet med intervjun är. När intervjun startat har de återigen fått information om varför de intervjuas och fått frågan hur de ställer sig till anonymitet. Alla tre har godkänt att det går att identifiera vilka de är genom att deras titel och koppling till de olika verksamheterna redovisas. Alla tre har i uppsatsarbetets slutskede fått möjlighet att korrekturläsa texten och göra eventuella tillägg eller ändringar ifall det blivit några missförstånd.

Kommunikationen inför intervjun har gjorts direkt med informant 6 och som med informant 1, 2 och 3 fick hon information via mejl om vad intervjun hade för syfte och vad den skulle handla om. Kommunikationen med informant 4 gick genom informant 5. Eftersom vi innan intervjun visste att språket skulle bli ett hinder skickades frågorna via mejl några dagar före intervjun, tyvärr skickades det mejlet till fel adress och informanten visste därmed inte vilka frågor som skulle ställas innan intervjun. Eftersom språket var ett stort hinder och kommunikationen gick genom informant 5 går det inte att med säkerhet säga att informant 4 var helt införstådd med vad intervjun skulle handla om eller vad syftet var. Informant 4 är dock välutbildad från sitt hemland och det upplevdes inte att hon på något vis skulle känna sig obekvämd med att svara på frågorna.

Informant 5 är gift med informant 4 och var från början inte tänkt som informant. Men under intervjun visade det sig att han var en stor tillgång och fungerade dels som en språklig tolk, men han hjälpte även till att tolka bakgrunden till svaren informant 4 gav på frågorna som ställdes.

Informant 5 är konsthistoriker, etnolog och har ett mycket stort intresse för Kina, som är landet där informant 4 är född. Utan informant 5s tillägg till informant 4s svar hade tolkningarna av svaren troligtvis blivit väldigt annorlunda.

Dessa informanter har anonymiserats genom att det inte finns exakta årtal när de är födda, i vilka städer de är födda i eller var i Sverige de bor just nu. Information om vilka länder de kommer ifrån har jag ändå valt att ha med då tiden och platsen för deras uppväxt har påverkat deras uppväxt och därigenom deras förhållande till hantverk.

1.9 Källkritik

Undersökningens djupdykning innefattar endast intervjuer med två personer vilket kan ses som ett allt för litet underlag att basera några slutsatser på. Målet var att intervjua tre personer men det gick tyvärr inte av olika orsaker. Det går också att ifrågasätta hur svaren har tolkats och hur mycket mina förväntningar som intervjuare har styrt informanterna under intervjun. Det är svårt att avgöra till vilken utsträckning och på vilket sätt den tredje parten, informant 5, i intervjun med informant 4, påverkade intervjun.

1.10 Teoretisk ansats

1.10.1 Örn-, myr- och myrstacksperspektiv

Denna undersökning är gjord ur olika perspektiv. Kulturskribenterna David Karlsson, idéhistoriker, och Lotta Lekvall, VD Nätverkstan Kultur i Väst, skriver i rapporten *Örnarna och myrstacken* (2011) att det krävs en blick från olika håll för att se alla delar av en verksamhet och deras inbördes relationer. De skriver om tre olika perspektiv, örnperspektivet, myrperspektivet och myrstacksperspektivet. Örnperspektivet är ett ovanifrån perspektiv som handlar om att se helheten där man urskiljer nyckel begrepp (ibid. sid. 32). I myrperspektivet fokuserar man på det lilla, i denna undersökning den enskilda individen (ibid. sid. 54). Myrstacksperspektivet är ett mellanperspektiv där man försöker se samspel och dynamik som kan ske mellan olika aktörer (ibid. sid. 72).

När intervjuerna gjordes fick informanterna tala fritt, när materialet sedan gicks igenom analyserades det genom ett örnperspektiv där orden behov och identitet identifierades som nyckelbegrepp. På likande vis har Hyltén-Cavallius (2007) gjort i sin avhandling. Hon har valt att fokusera på estetik och materialitet i första hand och sedan relaterat till kulturell mångfald och kön (ibid. sid. 20). Mitt fokus på orden behov och identitet har sedan använts i ett myrperspektiv för att identifiera hur dessa begrepp påverkar de olika informanterna och dess verksamheter för att i diskussionen använda myrstacksperspektivet för att se sambanden mellan Hemslöjden och hantverksutövarna.

1.10.2 Kulturarvsperspektivet

Utbildningen Ledarskap i slöjd och kulturhantverk är förlagd till institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet och har därmed en ett ursprung i kulturvård. I utbildningen har det funnits en bas där kulturarv har teoretiserats och diskuterats med ett fokus på immateriellt kulturarv.

Konventionen om trygghand av det immateriella kulturarvet klubbades igenom den 17 oktober 2003 och trädde i kraft 2006. Till grund för beslutet ligger bland annat att man ser ett starkt samband mellan det materiella och det immateriella kulturarvet (UNESCO 2003, sid. 1). Man skrivet att:

lokalsamhällen, grupper och i vissa fall enskilda personer spelar en väsentlig roll för framställningen, trygghand, underhållet och omskapandet av det immateriella kulturarvet och därigenom bidrar till att berika den kulturella mångfalden och den mänskliga kreativiteten (ibid. sid. 2).

I avsnittet om definitioner av kulturarv står det bland annat:

som lokalsamhällen, grupper och i vissa fall enskilda personer erkänner som en del av sitt kulturarv. Detta immateriella kulturarv, som överförs från generation till generation, omskapas ständigt av lokalsamhällen och grupper i samspel med omgivningen och naturen och i förhållande till historien och ger dem en känsla av identitet och kontinuitet, och främjar därigenom respekten för kulturell mångfald och mänsklig kreativitet (ibid. sid. 3f).

Därmed är mångfaldsarbetet inom Hemslojden en del i trygghand av det immateriella kulturarvet för alla människor som lever i Sverige.

Kulturell överföring är översatt från engelskans ”*cultural transmission*” som handlar om bland annat hur traditioner och kunskap förs vidare, vilket är en del i trygghand av det materiella kulturarvet. Enligt antropologen David Berliner behövs det nya metoder för att studera kulturell överföring (Berliner 2013). Detta har han uppmärksammat efter införandet av Unescos beslut om trygghand av det immateriella kulturarvet. När det talas om immateriella kulturarv görs det ofta i en kontext där man är rädd att traditioner och kunskap ska gå förlorat. Det finns därmed mycket forskning att göra på hur traditioner och kunskaper förs vidare från en generation till en annan (ibid. sid. 71). Han har sex förslag till fortsatt forskning:

1. Att studera kulturell överföring med en teoretisk hållning där viktigast av allt är att man är medveten om att principer, praxis och känslor från det förflutna inte helt kommer över människor. Man måste se att det är långa processer där kunskaper förs vidare mellan människor i olika situationer.
2. Att studera kulturell överföring som teoretisk fråga kräver nya synsätt på sammanhangen i det mänskliga samhället i fråga om historiska förändringar, därmed krävs tvärvetenskapliga ansatser (sociologi, kognitiv psykologi, biologi, minnesstudier, psyko, historia, arkeologi, etc.).
3. För att utforska kedjan av kulturell överföring går till finns ett behov att se till helheten. Individerna, institutioner, gester, interaktioner, platser, ideologier, kritiska ögonblick, dofter, texter, tystnad, vanliga ögonblick, ljud, känslor, föremål och teknik. Vem sänder vad och hur? I vilka sociala nätverk, organisationsformer och ideologier har traditioner gått i arv? Är dessa processer genusrelaterade? Vilka är de platser och sammanhang där överföringen äger rum? Är ord och föremål det mest kraftfulla instrument för överföring?

4. Kunskapsöverföringen är inte alltid som vi tror att den är. Det finns mer subtila mekanismer som spelar roll i kulturell överföring. Små språkliga variationer eller tystnad, känslomässiga uttryck eller till synes obetydliga rörelser, toner, och handlingar i det dagliga samspelet mellan individer påverkar kunskapsöverföring.
5. Kulturell överföring sker över tid och är därför inte helt linjär. Författaren oroar sig över att sambanden mellan kulturell överföring och tid kan vara komplicerande. Kulturell överföring sker inom specifika ontologiska situationer, som ger dem dess stil, möjligheter och begränsningar. Exempel på detta är judar efter förintelsen eller schismatiska ortodoxa gammaltroende i Rumänien som har haft stora kriser som har påverkat deras sätta att leva och deras traditioner. Förutsättningarna och resultatet av förändring av kulturell överföring är aldrig på samma sätt två gånger. I detta sammanhang är det viktigt att forskare är intresserade av tryggandet av det immateriella kulturarvet och att undersöka hur och varför människor väljer att avbryta kulturell praxis, eller varför och hur vissa tappar intresset för dem.
6. Sist tar han upp att kulturell överföring är en global fråga. Att konventionen om tryggandet av det immateriella kulturarvet handlar om sociala, politiska, ekonomiska och estetiska frågor. Arbetet handlar om även om att genom att försöka bevara kulturell praxis påverkas överföringen som bygger på något av det förflutna, men blir samtidigt en konstruktion, något nytt. Han menar att denna performativa verklighet erhålls genom mycket komplicerade strukturer och att forskarnas roll är att beskriva sådana medlingar (ibid. sid. 75f).

Vid analys av materialet från intervjuerna har orden behov och identitet varit centrala och bland ovan nämnda frågeställningar har fråga 1, 3 och fem varit mest aktuella.

2. Undersökningsdel

Nedan följer sammanfattningar av intervjuer gjorda med sex informanter. Tre av dem har kopplingar till Hemslöjden, två av dem är personer som utövar hantverk och som har flyttat till Sverige från länder utanför nordnorden och en är make till en av hantverksutövarna.

2.1 Nulägesrapport

För att dokumentera hur Hemslöjden arbetar med mångfald under våren 2016 har det gjorts tre intervjuer med personer som arbetar med dessa frågor samt en granskning av vad som står på respektive parts hemsida. Vissa trådar som nämnts under intervjuerna har följts upp och samt läst rapporter och dokument kopplade till de olika projekt som nämns.

2.1.1 Nämnden för hemslöjdsfrågor

För att komma till sidan där det står om NFHs mångfaldsarbete på deras hemsida krävs det två klick. Där står det skrivet att det offentligfinansierade och institutionella slöjdförbundet i Sverige inte speglar mångfalden i landet. Man skriver att det inlett ett samarbete med hemslöjdskonsulenterna i de tre storstadsregionerna, Stockholm, Skåne och Västra Götaland där de ska fortbilda personal och utveckla arbetsmetoder för att sedan bjuda in övriga regioner att delta (Nämnden för hemslöjdsfrågor 2016). Detta bekräftades av kanslichefen på NFH (informant 1) under en intervju. Hon berättade att det som faller under deras rammar är bland annat bidragsdelen, där de arbetat om formuleringarna för projektbidrag för att rikta ansökningarna mot mångfaldsarbete (informant 1).

De arbetar även med att medvetandegöra hemslöjdskonsulenterna runtom i landet om vikten av mångfald. Detta har de gjort bland annat genom att lägga tonvikt vid det under 2016 års hemslöjdskonsulentskonferens som ägde rum i början av april. På NFHs hemsida finns länkar till dokument om hur nämnden har arbetat med frågan tidigare, då genom skriften *Svensk hemslöjd eller hemslöjd i Sverige, Strategi för internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan 2012-2014* samt rapporten om denna *Den gränslösa slöjden* (Nämnden för hemslöjdsfrågor 2016). Kanslichefen berättade att av de projektpengar som delats ut 2016 så används en tredjedel av pengarna till projekt som innefattar mångfaldsarbete. I samband med detta nämner hon två projekt, Ta i hand, som är ett pågående projekt i Västra Götaland som hon benämner som ett metodprojekt. I projektet fungerar hantverket som ett medel snarare än ett mål och syftet med projektet är att arbeta fram metoder för fortsatt arbete. Hon nämner även Forma – Formgivning som integration, som är ett projekt i Malmö och Lund vars tanke baseras på att hantverk och skapande kan tjäna en viktig roll i arbetet för ett mer inkluderande och livsbejakande samhälle (informant 1).

Ett vanligt problem som märks tydligt runt om i landet är att det fattas pengar till material att använda vid så kallade till ”välkommandeaktiviteter” för flyktingar. I Maj 2016 fattade NFH ett

beslut som handlar om att föreningar kan söka pengar för att till exempel köpa material till den typen av aktiviteter (informant 1).

Kulturrådet har fått i uppdrag av regeringen att genomföra kulturaktiviteter i vissa bostadsområden. Detta kommer att genomföras under tre år och projektet heter Äga rum. NFH ser positivt på denna satsning och har lämnat in ett remissvar till delredovisningen med förslag på förändringar som bland annat kan bidra till att slöjden inte hamnar i skuggan av projekt baserade på moderna teknologier (Kulturrådet 2016).

När vi talar om framtiden betonar kanslichefen att arbetet med mångfald är långsiktigt, ingen quick-fix, och att det handlar om att se över det egna området och hur de arbetar med vissa frågor, att våga vara självkritiska. Hon ger ett exempel på en hemslöjdskonsulent som brukar säga att:

vi slöjdare kan sitta under en gran och tälja och bara vara nöjda (informant 1).

Hon säger sedan att vi slöjdare kanske måste sluta vara nöjda och istället sträcka ut en hand och se till den kultur vi lever i nu, där världen ändras runtomkring oss.

Vi måste vara relevanta! Folk kommer fortfarande att göra, det är jag inte orolig för, men institutionerna måste arbeta för att finnas kvar (informant 1).

Samtidigt vill hon tillägga att förändringen som sker nu är positiv och att alla inom Hemslöjden måste vara positiva och nyfikna. Det kommer att vara en utmaning, men mångfald är något positivt och berikande (informant 1).

2.1.2 Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund

På SHRs hemsida står inte ordet mångfald, vad undersökningen har kunnat visa. Det går att hitta en sida som handlar om projektet Do It Together, DIT, som beskriver arbetet med att skapa en mer jämställd, jämlik och tillgänglig organisation (SHR 2016). Här används inte ordet mångfald, men under en intervju med verksamhetschefen för SHR används ordet utan att hon protesterar (informant 2). Projektet DIT är under uppstart våren 2016 och kommer att pågå fram till sommaren 2017. Projektet innefattar sex delpilotprojekt med olika teman och inriktningar som alla har som mål att nå nya målgrupper, finnas på nya arenor, skapa en jämlik, jämställd och tillgänglig organisation där människor känner sig välkomna på sina egna villkor.

Som redovisat i tidigare forskning har Hemslöjden arbetat med mångfaldsfrågor sedan början av 70-talet och verksamhetschefen bekräftar under intervjun att frågan länge har diskuterats inom Hemslöjden men att det tidigare har talats mer om produkterna än om människorna men att det nu är tvärtom. När det tidigare diskuterades frågor som handlade om huruvida det kunde finnas slöjd ifrån andra länder i en svensk hemslöjdsbutik har det nu skiftat till att handla om hur föreningarna kan arbeta för att locka till sig nya medlemmar med olika bakgrund och i alla åldersgrupper. Under Hemslöjdens 100 års jubileum 2012 var mångfald ett av nyckelbegreppen och skulle genomsyra alla de större evenemang (informant 2).

Bakgrunden till DIT, säger verksamhetschefen, att det är hög tid för Hemslöjden att bli integrerad i samhället och att spegla den värld vi lever i. Hon säger att det krävs en attitydförändring och att våga titta på sig själv.

Hur ska Hemslöjden kunna vara jämlik och tillgänglig? Hur ska vi bryta de normer som finns (informant 2)?

Hon tillägger att ”vi tar mycket för givet”. Hon säger också att medlemsantalet i SHR är relativt stabilt, men att gruppen ändå förblir den samma. Arbetet med DIT började i april 2015, då med att formulera en omfattande ansökan och att söka pengar. I november 2015 fick de medel från Postkodlotteriets Kulturstiftelse (informant 2) med stiftelsens motivering:

Hemslöjden tar i projektet Do It Together vara på det spirande intresset för eget hantverkande runt om i Sverige. Genom detta kan de nå nya målgrupper som får ta del av föreningslivet och som får mötas kring handarbete. På så vis bidrar projektet till ett hållbart och inkluderande samhälle (Postkodlotteriets Kulturstiftelse 2016).

I November 2015 fick hemslöjdsföreningarna runt om i landet en inbjudan att delta i projektet. De uppmanades att skicka in förslag på projekt de ville delta med. 17 föreningar lämnade in förslag på projekt de ville delta med och av dessa valdes sex ut och de kommer att fungera som pilotprojekt. Pilotprojekten är:

- Returslöjd – Södermanland. Ekologisk hållbarhet och ny slöjd
- Slöjda tillsammans – Skaraborg. Nya aktiviteter inom föreningslivet
- Slöjd som Integration – Halmstad. Social hållbarhet och integration
- Slöjden på nya äventyr – Östergötland. Nya slöjduittryck och nya möten
- Slöjdombud – Stockholm. Nya organisationsformer för föreningslivet
- Craft Fridays UÅ – Västerbotten. Nya arenor, målgrupper och aktiviteter för föreningslivet

Denna uppstart pågår under resten av 2016 och under den tiden ska pilotprojekten arbeta med sina idéer. Utöver dessa pilotprojekt har hemslöjdsföreningarna i landet fått anmäla sitt intresse att fungera som ”kluster” till pilotprojekten. I maj 2016 är det totalt 22 klusterföreningar. Att vara kluster innebär att man genomför aktiviteter efter samma idé som pilotprojektet, fast på sin egen ort. Under projektets gång kommer deltagande föreningar erbjudas fortbildning av olika slag. Den sista fasen av DIT kommer att bestå av reflektion, avstämning, utvärdering och planering för framtiden (informant 2).

En svårighet med arbetet som tas upp är att det är en långsam process att arbeta i den ideell organisation, som är spridd över hela landet, förankrings- och implementeringsarbetet tar tid, det är många människor inblandade och i varje delprojekt och arbetet sker på ideell tid. Hon säger att

man får räkna med att det tar tio år att skapa en verklig förändring i den typen av verksamhet (informant 2).

När vi talar om framtiden återkopplar verksamhetschefen till att förändring är en långsam process och att ett år är en väldigt kort tid. Men hon säger att de kommer att se över hur medlemskapet i föreningarna ser ut.

Hur kan man sammansluta sig? Hur kan man vara med? Idag kanske det är för krångligt. Detta är starten på en större förändring om Hemslöjden ska finnas kvar, det är viktigt hur man syns. Hur bjuder vi in? Vad berättar vi när vi bjuder in (informant 2)?

2.1.3 Slöjd som integration, Halmstads Hemslöjdsförening

Ett av pilotprojekten i DIT är Slöjd som integration – Social hållbarhet och integration. Detta är ett av de projekt som hade tagit sin början redan innan SHR gjorde sin utlysning om DIT. Ursprungsprojektet hette *Slöjda tillsammans för hållbar social utveckling* och höll på från 2015-09-01 till 2015-12-15. Ägare till projektet var Halmstads hemslöjdsförening och finansierades bland annat av Region Halland där det var kopplat till *Tillväxtstrategi för Halland 2014-2020* även Halmstad kommun och Studieförbundet har varit del av projektet (informant 3 samt Region Halland 2015b).

Slöjda tillsammans för hållbar social utveckling tog sin början i att Halmstads hemslöjdsförening uppmärksammat ett behov av ökade kunskaper i hur slöjd och kreativt skapande där olika kategorier av människor möts kan användas som ett verktyg för integration och ökat välbefinnande. I projektansökan till Region Halland står det att de ”mötet mellan människor med olika erfarenheter, ålder och etnisk bakgrund är essentiellt för en bra livsplat i ett tolerant samhälle samt av stor vikt för såväl individens välmående som för jämställdhet mellan individer”. (projektansökan Halmstads hemslöjdsförening) De vill använda projektet till att utveckla en arbetsmodell och skapa en aktiv slöjdverksamhet/plattform på ungdomshuset Nolltrefem i Halmstad. Mötesplatsen ska vara öppen för alla i Halmstad och motverka utanförskap och stigmatisering (Region Halland 2015a).

Under tiden projektet pågick hade de tre träffar i veckan, totalt 39 slöjdträffar som lockade 554 deltagare, ett genomsnitt på 14 aktiva deltagare per träff. Ålder på deltagarna var 7-93 år gamla, 72 % kvinnor, 9 % män och 19 % barn under 18 år (Region Halland 2015b).

Aktiviteterna har varit gratis och deltagarna har fått material och fika. I projektgruppen har två personer varit sammanhållande och det har anlåtats professionella slöjdare och hantverkare som har hållit i träffarna, totalt har 15-20 personer anlåtats. Deltagarna har fått prova på olika tekniker och material. Det har varit mycket återbruk på grund av att det inte funnits så mycket pengar till att köpa material samt att föreningen aktivt arbetar för ett hållbart samhälle (informant 3).

Projektledaren berättar att de i ett tidigt skede började samarbeta med SFI. Lärarna där tyckte att eleverna det var en bra idé för eleverna att slöjda tillsammans samtidigt som de tränade svenska.

Hon berättade även om ett tillfälle då de (projektledningen) åkte till ett asylboende och hämtade några personer till en av träffarna. Det visade sig dock att det fanns svårigheter med att göra det så de inte fick klarhet i vad som gäller med försäkringar och dylikt (informant 3).

Efter det inledande projektet har de arbetat med att få fram nya medel för att kunna fortsätta arbetet och när SHR kom med sin inbjudan till DIT kände de en glädje att få chans att söka nya pengar. Så de skickade all information om sitt projekt till SHR och fick sedan svar att de blivit antagna som ett av pilotprojekten i DIT. De blev dock besvikna när de insåg att det inte fanns några pengar att söka till egna projekt utan att projekten ändå ska drivas till största delen med ideella krafter. Det finns en liten summa pengar inom DIT att använda till pilotprojekten och deras klusterföreningar. Projektledaren ser dock ändå positivt på DIT och tror att det kan komma andra intressanta saker ut DIT. Hon säger att det kan vara bra för sammanhållningen mellan hemslöjdsförbunden och att det kan bira till mer öppna och tillgängliga föreningar (informant 3). Under intervjun med verksamhetschefen för SHR pratade vi om att det inte finns pengar att söka i DIT. Hon sade då att det har märkts en besvikelse i föreningarna och att pengar alltid är ett dilemma. Hon säger att det blir en klassfråga och att det är en politisk fråga att ta fram pengar till denna typ av projekt (informant 2).

2.1.4 Att vara ett kluster

I denna del av undersökningen bidrar jag med mina egna erfarenheter av Do It Together i egenskap av styrelseledamot i ett hemslöjdsförbund.

Den initiala uppfattningen när DIT togs upp på ett styrelsemöte var att det skulle finnas pengar att söka för att driva projekt. Det fick därmed fick det förtydligas att så inte var fallet. Jag själv kände en besvikelse och en förvirring. Jag tänkte att SHR har sökt och fått pengar från Postkodlotteriets Kulturstiftelse, varför finns det då inga pengar att söka?! Min känsla var då att jag ville sätta mig på tvären, att inte delta i arbetet med att öka mångfalden inom SHR. Jag frågade mig var pengarna hamnar någon stans, om de inte skulle gå till att driva projekt. Ganska snart ändrades dock mina tankegångar, det gällde att se på arbetet ur ett vidare perspektiv. Jag hade förmånen att få en djupare kännedom av projektet genom arbetet med uppsatsen och fick information om att projektet hade fler syften än det uppenbara. Bland annat genom att arbeta med delpilotprojekt och kluster finns det möjligheter att testa nya metoder för arbete och kommunikation inom Hemslöjden.

Fredagen den 27e maj 2016 genomfördes en träff i Stockholm för alla som anmält intresse att delta i DIT, pilotföreningar och klusterföreningar. På förmiddagen fick vi information om tankarna bakom arbetet och hur det är tänkt att det ska fungera. Min känsla var att detta verkligen är ett nytt sätt att tänka, det finns inte mycket med detta projekt som är färdigt på förhand utan formas av de som deltar. På eftermiddagen träffades vi i de olika delpilotprojekten för att bekanta oss med varandra och prata ihop oss om upplägg, samverkan och erfarenhetsutbyte och så vidare. Vi fick ta del av projektplanen för just *Slöjd som integration*, med underrubriken *Fortbildning inom slöjd och integration. Social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet*. Vi fick också information om att det finns en budget för arbetet inom pilotprojekten som är tänkt att användas för fortbildning kopplat till projektet. Dagen avslutades med information om hur vi ska kommunicera projektet.

2.2 Djupdykningar

För att undersöka hur hantverksutövande kan förändras har det gjorts intervjuer med två personer som bor i Sverige, men är födda i länder utanför Europa. De utövade hantverk innan de kom till Sverige och de utövar hantverk sedan de flyttade hit. Intervjuerna har handlat om deras liv och hantverksutövande i sina respektive hemländer, varför de utövade hantverk tidigare och varför de utövar hantverk nu. De handlade även om Hemslöjden och om integration. Under intervjuerna visade det sig att platsen och förhållandena i hemlandet spelat väldigt stor roll i hur och varför de har utövat hantverk.

2.2.1 Informant 4 och 5

Uppväxt

Informant 4 föddes under slutet av 1950-talet i staden Shen Yang som är huvudstaden i provinsen Liaoning i nordöstra Kina, en stad med fyra miljoner invånare. Informant 4 berättar att hennes familj är släkt med den sista kejsaren i Kina och att hennes familj är ”high culture”. Informant 5 förtydligar då att detta är något som Informant 4 är väldigt stolt över och att detta har haft stor inverkan på hennes uppväxt. Informant 4 berättar vidare att hon började spela fiol, sjunga och måla vid sex års ålder. När hon var sju år började hon skolan, en väldigt stor klass med 56 elever. Informant 4 skrev och ritade berättelser tidigt, hon var en ”duktig elev” och lärarna brukade framhålla hennes arbete för de andra eleverna och besökare till skolan. Informant 5 berättar att Mao Zedong var ledare i Kina vid denna tid och han ville göra allt som Stalin gjorde i Ryssland. 1966 till 1969 genomfördes kulturrevolutionen som skulle göra Kina till ett socialistiskt samhälle. Informant 5 berättar att detta var ett sätt för Mao Zedong att få mer makt. Detta innebar att informant 4 vid en tidig ålder fick måla propagandaaffischer åt Mao Zedong. Mao Zedong dog 1976 och efter det hamnade Kina i ett tillstånd där ingenting funderade. Hela samhället kollapsade vilket ledde till att skolorna var stängda och fabriker och industrier låg nere. Det tog tio år innan Kina kom på fötter igen enligt informant 5. När skolorna återigen öppnades fanns det ont om lärare och många utbildades samtidigt som de undervisade, detta har påverkat informant 4 mycket och bland annat lett till att hon har ett dåligt engelskt uttal.

Utbildning och arbete

1999 började informant 4 läsa vid universitetet, hon studerade då traditionell kinesisk medicin och medicine management. Hon berättar att väldigt många i hennes familj är läkare. Efter studierna arbetade hon som manager på ett röntgenföretag där hon sålde röntgenutrustning till sjukhus. Hon var en ensamstående mamma och fick därför hon arbeta väldigt hårt. Jag fick uppfattningen att informant 4 arbetar väldigt hårt vad hon än tar sig för. När hon inte arbetade läste hon på och lärde sig allt hon kunde om företaget hon arbetade för, utrustningen hon sålde, konkurrenternas företag och deras utrustning. Hon berättar också att hon hjälpte till med inredning till stora höghus och gjort reklambilder i jätteformat. Hon har också skrivit artiklar till kvinnomagasinet om familjefrågor.

Hantverks utövande

Innan informant 4 kom till Sverige målade hon med pensel, skissering, filmaffischer. Hon gjorde pappersblommor samt klippte i papper. Hon berättar att hon kunde klippa människors profiler så att de kände igen sig själva. Hon målade ansikten i blyerts, inte färg. Hon har även broderat,

stickat och ”arbetat” med lera och keramik. Jag frågade henne om det var något av dessa hantverk som man skulle kunna kalla för traditionellt och då svarade hon att sidenbroderi är traditionellt hantverk i hela Kina. Detta var vad hon tog upp när hon fick frågan om vad hon har utövat för hantverk, men när vi talar vidare så visar det sig att hon bland annat sytt ett par skor till sin far, som höll i tio vintrar. Informant 5 berättar då att eftersom Kina mer eller mindre ”låg nere” så fick varje familj tillverka det som behövdes. På frågan om hon utövat hantverk ensam eller i grupp svarar hon att det var båda delarna, men mest ensam. Anledningen till att hon utövat dessa hantverk var tradition från barnsben, samt status. Här återkommer hon till att hennes familj är ”high culture”. Syftet till hantverket var yrkesmässigt, byteshandel och husbehov. Inte hobby.

Flytten till Sverige

Informant 4 träffade informant 5 i Kina och flyttade till honom i Sverige 2014 och under våren 2016 fick hon permanent uppehållstillstånd. Här i Sverige studerar hon SFI, men har ingen annan sysselsättning. Hon berättar att hon väldigt gärna skulle vilja ha ett arbete.

Förändring av hantverksutövandet

Idag gör hon pappersblommor, målar akvarell och stickar. När hon stickar följer hon inga mönster utan kommer på själv hur hon vill göra. Hon visar saker som hon stickat och jag som kan en hel del om stickning kan säga att det är väldigt hög nivå på hennes kunskaper. Tavlor hon har målat hänger på väggen i köket och de föreställer småfåglar. Informant 4 berättar att hon tidigare var tvungen att titta på bilder när hon skulle måla, men nu kommer hon på själv. På frågan om hennes hantverksutövande har förändrats sedan hon kom till Sverige svarar hon att det är mycket stor skillnad. Innan hon kom hit hade hon inte målat på 32 år, hon hade haft stor press på sig att försörja familjen och hade inte tid med hantverk. Men sedan hon kom hit så har hon tid att göra sådant hon tycker om, här kan hon koppla av och hon säger att det är bra med en make som uppmuntrar henne till att göra sådant som hon tycker om att göra. Även informant 5 har en konstnärlig ådra, bland annat så målar han tavlor och gör stensulpturer. En vän till maken är medlem i en lokal hembygdsförening såg informant 4s blommor och kopplade samman henne med pensionärsföreningen. Där fanns det personer som ville lära sig göra pappersblommor så informant 4 har haft kurser med dem.

Hemslöjden och framtiden

På frågan om hon kände till ordet ”hemslöjd” blev svaret nej. Inte heller när hon fick se loggan för Hemslöjden kunde hon svara på vad det var. Frågan på om hur hon skulle gå tillväga för att lära sig mer om hantverk, om hon skulle söka information på internet eller genom någon tidning till exempel, förstod hon inte. Men hon sade att hon gärna skulle vilja gå på skola för att lära sig mer om hantverk. Internet använder hon inte så mycket.

Integration

På skolan där hon läser SFI har de stickcaféer där kvinnor träffas och stickar. Hon tycker att det är ett bra sätt att träffa människor och att träna språket men hon tycker att det är för låg nivå på hantverket.

Hur ser du på framtiden? ”Jag är en glad men tyst person. Jag vill sticka, klippa, göra blommor och svårare saker. Många av kvinnorna jag träffar är ensamma och tycker om att komma ut. Om människor är glada lever de längre. Att sticka och göra saker med händerna är bra för hjärnan.”

2.2.2 Informant 6

Uppväxt och utbildning

Informant 6 är född i början av 1980-talet i en liten by vid utanför Astana som är huvudstad i Kazakstan. Landet var en del av Sovjetunionen fram tills oktober 1990 då landet förklarade självstyre. När landet blev självständigt lämnade många ryska familjer landet. Hennes uppväxt i byn präglades av svåra tider. Det var elransonering och de hade därför ingen elektricitet på kvällarna under vissa perioder vilket påverkade vad de kunde göra på kvällarna. I sin hemstad gick hon i grundskola och musikgymnasium och när hon var 18 år lämnade hon den lilla byn och flyttade till huvudstaden. Där gick hon musikhögskola och stannade efter studierna kvar där och arbetade. Totalt studerade hon musik i åtta år, är utbildad lärare i dragspel och har haft många arbeten bland annat på musikskola, förskola och som musikledare.

Traditionellt hantverk

Innan hon kom till Sverige utövade hon hantverk hemma. Hon stickade, virkade och gjorde korsstygnbroderi. På frågan om detta var traditionellt hantverk förklarar hon att det finns två folkslag i Kazakstan, det finns kazaker och ryssar, hon är rysk. Hon berättar för mig att kazakerna är ett nomadfolk och deras traditionella hantverk är bland annat tovning och ett speciellt mönster som de använder på sina tovade saker. Eftersom kazakerna är ett nomadfolk som flyttar runt behöver de ha lätta man tåliga tält, därför tovar de stora tyger av ull som använder till sina tält. Men det är alltså inte den typen av tradition som är hennes utan hennes traditioner är ryska. Men under intervjun så berättar hon att inte heller de ryska traditionerna känns riktigt som henne och att hon inte riktigt vet vad som är hennes tradition. Hon tillade att i Kazakstan så blandade hon kazakisk och rysk tradition som gör att hon känner sig som rysk-kazakiska.

Hantverksutövande i Kazakstan

I Kazakstan utövade hon olika typer av hantverk, huvudsakligen stickning, korsstygn och virkning. Hon berättar att återbruk spelat en stor roll i vardagen. Till exempel hade hon en gammal klänning som hon inte kunde ha längre, då klippte hon remsor av den som hon sedan virkade en matta utav. Hon berättar att återbruk hade olika status, som den virkade mattan eller om hon stickade småsaker som vantar och mössor så hade återbruk hög status. Men om det istället handlade om större plagg som en kofta till exempel, då hade återbruk låg status. Hon berättar om att hon tog en gammal tröja som hennes pappa inte längre kunde ha, och repade upp den och stickade en kofta till sig själv efter eget huvud. Hon hade ett mönster att utgå ifrån, men hon förstod det inte så hon gissade sig till hur det skulle vara. Ursprungströjan hade sömmar i sidorna, så hon klippte upp den vilket ledde till att hon stickade koftan av mängder av små, korta garnstumpar. Hon minns att den inte blev så himla bra den där koftan! Eftersom det var svårt att hitta garn av bra kvalitet blev det låg status på arbetet. Det var ingen trend bland hennes vänner eller släktingar att utöva hantverk, hon gjorde det på eget initiativ. Hon hittade mönster i tidningar av samma typ som Allers, där det fanns olika mönster. Dessa samlade hon på sig och hade som inspiration.

Flytten till Sverige och hantverksutövandet här

Informant 6 kom till Sverige i oktober 2013 för att leva här med sin man som hon träffat när han arbetade i Kazakstan. Just nu är hon föräldraledig, men har studerat svenska på SFI och har lätt för språket. De bor på makens föräldragård ute på landet. När hon kom till Sverige fick hon kontakt med svenskt hantverk genom sin svärmor som har redskap och kunskap om de flesta traditionella svenska teknikerna. Under intervjun kom "Morsan", som informant 6 kallar sin svärmor, in en stund och hon berättade att hon har bland annat vävstolar, knypeldynor, stickmaskiner, symaskiner och mängder av tyger och garn. Hon berättar att även hon invandrat till Sverige och hon berättar att det tog tid för henne att lära sig Svenska. Informant 6 berättar att hon blev så imponerad av att hennes svärmor hade så mycket hantverksredskap. När informant 6 var på besök i Sverige första gången, innan hon flyttade hit, blev hon intresserad av lapptäcken och började sy sådana. Hon berättar att hon syr ett till varje barn som föds i bekantskapskretsen.

Utöver lappteknik håller hon fortfarande på med stickning, virkning och korsstygn som hon gjorde tidigare. Men hon har också börjat väva och har en Glimåkra vävstol samt två bandvävstolar. Hon är också intresserad av ullbroderi och tycker att det är vackert, men har inte gjort så mycket. Hon har också blivit intresserad av folkdräkter och under en lokal folkdräktsmarknad våren -16 så köpte hon en folkdräkt från Visingsö. Jag frågade henne varför hon valde en just därifrån, då berättar hon att det var av två anledningar, först för att hon och hennes man besökte Visingsö en gång och att hon tyckte att det var väldigt fint där, men också för att det är en av de dräkter som har kjol av lin. Hon tycker att ull är ett bra material, men lin passar sig bättre till en kjol, i alla fall på sommaren. Hon har också provat på tvåändsstickning och nålbindning. Efter det har hon fått ett ökat intresse för folkdräkter och hon säger att hon har funderat mycket på sin identitet. Är hon Rysk? Är hon Kazak? Hur mycket Svensk har hon blivit? Hon berättar att mina frågor om tradition har väckt många frågor hos henne om hennes identitet. Efter intervjun visar hon mig ett pärlbroderi hon håller på med. Det är ett ortodox motiv av Maria och Jesus som hon köpt i Kazakstan. Kyrkan var inte populär under sovjet tiden men dessa motiv har blivit mer populära de senaste åren på grund av återupplivandet av kyrkotraditioner. Detta säger hon är traditionellt hantverk, men jag förstår att det inte är ett hantverk som hon utövar till någon högre grad.

Förändring av/i hantverksutövandet

Sedan hon kom till Sverige har hennes hantverksutövande förändrats på många sätt och vis. Hon har lärt sig fler sticktekniker och lärt sig hur man läser ett mönster på svenska och ryska. Hon läser bloggar och tränar på så vis språket. Hon upplever att hon har bättre tillgång till material som hon vill arbeta med, men säger att det även har blivit bättre utbud i Kazakstan sedan hon flyttade därifrån. Hon skaffar sig nya kunskaper genom stickcaféer och kurser och säger att det är ett fantastiskt utbud av kurser här. Sedan hon flyttade till Sverige har hon gått på många kurser och utövar gärna och ofta hantverk i grupp. En av hennes grannar är också väldigt intresserad av hantverk och det har gjort dem till goda vänner.

Hemslöjden och Framtiden

På frågan om hur hon skulle gå till väga om hon ville lära sig nya tekniker eller mer om ett hantverk svarar hon att hon skulle söka efter kurser via internet, men hon vill inte lära sig via

internet. För att lära sig nytt vill hon gå på kurs! Hon vill lära sig mer om vävning, broderi och lappteknik. Keramik skulle också vara intressant. Hon tycker att Hemslöjden är en bra kontakt för att hitta kurser och få kontakt med människor som kan. Vad tänker du på när du hör ordet *hemslöjd*? ”HEM! Allt handarbete man ser i hemmen. Resultaten men inte processen”. Hon känner till att det finns hemslöjdskonsulenter, vad de gör, var de finns och hur hon kan få tag på dem. Hon berättar hon att hon av en slump hittade Nämnden för hemslöjdsfrågor på internet och att hon tyckte att det var fantastiskt att det finns en myndighet som ansvarar för sådana frågor. Hon hade också sett tidningen Hemslöjd hos sin granne. Hon började sedan söka på internet och hittade då ett spinncafé som anordnades av den lokala hemslöjdsföreningen som hon gick på och fick där prova att karda. Där träffade hon en kvinna som sålde henne en spinnrock. Kvinnan var imponerad över hur snabbt hon lärde sig att spinna och frågade om informant 6 hade spunnit tidigare. Då berättade hon att hon hemma i Kazakstan hade köpt kamelhår som hon hade försökt spinna med men inte lyckats så bra. Kvinnan på spinncaféet hade då berättat för henne att kamelhår är väldigt svårt att spinna och att det nog var därför som hon hade lätt för att komma igång med fårullen som hon använde nu. Hon talar varmt om Hemslöjden och tycker att utställningarna är bra och professionella.

Integration

Informant 6 har inte deltagit i några integrationsprojekt sedan hon kom hit, bara studerat SFI, svenska för invandrare och SAS, svenska som andraspråk. Hon berättar att språket är viktigt, utan det kommer man inte in i gemenskapen. Hon började på en vävkurs när hon hade bott i Sverige i ett år, det var svårt att hänga med på vad alla pratade om under fikapausen, alla talade så fort, så hon log och nickade. Men det har blivit bättre med tiden. Hon berättar att många av de kvinnor hon möter genom hantverket är äldre. Det tycker hon är bra för de har mycket kunskap och tid att dela med sig av. Informant 6 tycker absolut att hantverk är ett bra sätt att komma in i samhället. Det är bra att ha ett gemensamt intresse att tala om och det är bra för språkinläringen.

Har du något att tillägga? ”Vid mitt första besök till Sverige förstod jag att det finns många möjligheter här, det är en befrielse i att inte behöva använda gammalt hela tiden.”

3. Diskussion och slutsatser

3.1 Reflektioner om undersökningen

Arbetet med uppsatsen har gått både bra och dåligt, som förväntat. Jag trodde inte att det skulle vara svårt att hitta informanter till min undersökning och kände till en början ingen stress över detta. När arbetet hade pågått i två veckor och jag fortfarande inte hade hittat några informanter så började jag bli orolig om hur det skulle gå. Planen var att inte söka efter informanter genom mina kontakter inom hemslöjdsrörelsen utan att hitta dem från annat håll. Detta för att ha möjlighet att undersöka vad personerna visste om Hemslöjden och möjligen hur de skulle gå till väga för att söka sig till rörelsen och som en sita del, om de skulle vilja ta kontakt och känna sig välkomna i rörelsen om de försökte. Därför sökte jag till en början informanter genom olika etniska föreningar, främst i mitt närområde. Kontaktpersonerna som till dessa föreningar visste inte så mycket om sina medlemmars hantverksintressen och det visade sig vara svårt att få dem att hjälpa till. Därmed vände jag mig till mina kontakter inom Hemslöjden och fick många tips och förslag. Undertiden som jag sökte efter informanter bestämde jag mig för att utöka undersökningen genom att intervjua representanter för Hemslöjden om deras mångfaldsarbete. Trots att detta inte var planerat har denna komplettering bidragit till en bra helhet för undersökningen och löst problemet om hur jag tillslut knyter ihop säcken.

3.2 Resultat

Undersökningen har resulterat i en övergripande, samstämmig bild av hur Hemslöjden arbetar med mångfald under våren 2016. Den har även ur ett myrperspektiv givit en bild av hur utövande av hantverk påverkas av sin kontext. I min diskussion kommer jag att försöka identifiera vad Hemslöjden har för behov och hur de arbetar med sin identitet. Jag kommer även att berätta hur två individers hantverksutövande har påverkats av olika förutsättningar i deras hemländer och i Sverige. Jag kommer avslutningsvis titta på förutsättningarna för Hemslöjden att möta dessa personer.

Initiala antaganden från undersökarens sida

Jag hade en aning om att det skulle gå att identifiera att behov av att utöva hantverk är något som förändras när en person flyttar från en plats till en annan. Detta kom utav att hur en lever i olika delar av världen skiljer sig mycket åt. Här i Sverige lever vi så kallade bekväma liv, med affärer nära till hands och med sociala försäkringar som gör att vi har viss ekonomisk trygghet även om vi skulle bli arbetslösa eller bli sjuka. Det antas att Hemslöjd är något som främst utövas som en bisyssla vid sidan av en annan sysselsättning, som fritidssysselsättning eller hobby. I andra länder ser det kanske annorlunda ut. När hemslöjdsrörelsen grundades i Sverige var det mot en bakgrund av att industrialiseringen hotade att göra så att hantverkstekniker hamnade i glömska (Melldahl 2003, sid. 6). Men var rädd att man skulle glömma hur man gjorde saker för hand och därigenom förlora kunskaper som tidigare varit självklara. Det går naturligtvis inte att generalisera men min uppfattning är att det i fattiga länder hör till vardagen att utöva hemslöjd på det vis vi gjorde i Sverige förr, för husbehov till försörjning och yrkesutövning.

Behov

Undersökningen visar att det finns många olika typer av behov för Hemslöjden och hantverksutövarna. Nämnden för hemslöjdsfrågor ser att det finns behov av att utveckla metoder för att arbeta med mångfald och integrationsfrågor och gör detta genom att rikta pengar åt det hållet. Det fattas också pengar till aktiviteter för att välkomna flyktingar som kommer till Sverige och därmed har NFH tagit fram extra pengar för detta. Kanslichefen för NFH ser också ett behov att se över den egna verksamheten för att kunna finnas kvar i framtiden. Hon betonar att arbetet med mångfald är långsiktigt, ingen quick-fix, och att det handlar om att se över det egna området, hur de arbetar med vissa frågor och att våga vara självkritiska. Hon säger sedan att vi slöjdare kanske måste sluta vara nöjda och istället sträcka ut en hand och se till den kultur vi lever i nu, där världen ändras runtomkring oss (informant 1).

Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund har ett behov att skapa förändring i de egna leden. De vill vara en tillgänglig organisation där alla känner sig välkomna på sina villkor. Verksamhetschefen har bekräftat att Hemslöjden inte är någon utdöende organisation, att medlemsantalet är relativt stabilt. Men behovet grundar sig i att de ser att de svenska hemslöjdsföreningarna inte speglar samhället vi lever i (informant 2).

Undersökningen visar att behovet av pengar också syns längst ut i föreningsarbetet. Integrationsprojektet *Slöjda tillsammans för hållbar social utveckling* i Halmstad höll på den utsatta perioden, arbetet kom igång bra, men sedan tog pengarna slut och verksamheten tog paus i väntan på nya medel. Hoppet om finansiering väcktes när SHR tillkännagav att de fått pengar från Postkodlotteriets Kulturstiftelse men blev en besvikelse när de insåg att DIT inte innebar att det fanns pengar att söka i traditionell mening (informant 3). Verksamhetschefen för SHR bekräftade under den intervjun att det har varit den generella upplevelsen från hemslöjdsföreningarna runt om i landet (informant 2). Från min egen upplevelse som styrelseledamot i en hemslöjdsförening kan jag bekräfta att det var den initiala känslan även i min förening. Behovet av pengar gör sig ständigt påmind och som verksamhetschefen för SHR uttryckte det så är det en klassfråga och därmed en politisk fråga.

Hantverksutövarna uttrycker en annan typ av behov. Informant 4 växte upp under en diktatur som sedan föll. Detta gjorde att hantverksutövande blev en nödvändighet. Det tog tio år innan allt var återuppbyggt och under den tiden fick alla tillverka det som behövdes. När informant 4 talade om vad hon utövat för hantverk innan hon kom till Sverige berättade hon inte att hon sydde skor av skinn, detta nämnde hon bara i förbifarten. Eftersom hon inte nämnde det när jag frågade henne om vad hon utövat för hantverk säger det mig att hon inte ser det som hantverk. Detta går att koppla till Berliners (2013) tankar om att kulturell överföring påverkas av hela situationen för kunskapsförmedling. Informant 4s uppväxt har präglat hur hon ser på traditioner, sitt hantverksutövande och vad hon ser som hantverk. På grund av att vi hade lite svårigheter att förstå varande kunde jag inte förmedla begreppet hemslöjd och kanske hade det varit ett sätt att få henne att koppla att även hantverk för husbehov var intressant i undersökningen. Efter att Kina återhämtat sig och landet ”kommit igång” igen levde hon ett liv som innebar att hon inte hade tid att utöva hantverk. Hon berättade att hon inte utövade hantverk på 32 år för att hon hade fullt upp med att försörja sin familj. Sedan hon flyttade till Sverige har hon återigen börjat utöva hantverk, men till skillnad från tidigare så gör hon det nu för att hon vill. Hon styrs nu av

lusten att utöva hantverk, inte av tvång. Det fungerar även som sysselsättning, då hon inte har något arbete eller annan sysselsättning utöver SFI. Alltså fyller hantverk ett helt annat behov för henne nu än tidigare. Informant 6 kommer även hon från ett land där omständigheterna styr hur hon ser på hantverk, hennes behov har dock styrts av lust både i Kazakstan och i Sverige. Sedan hon kom till Sverige har hennes hantverksintresse gjort så att hon har träffat människor och skapat kontakter som har gjort att hon inte haft något behov av några integrationsåtgärder. Det har löst sig genom hennes eget driv och intresse för hantverk.

Identitet

Svaren från kanslichefen för Nämnden för hemslöjdsfrågor om behovet av att vara relevant för att finnas kvar i framtiden är starkt kopplat till Hemslöjdens identitet. Hon säger att de måste våga vara självkritiska (informant 1) och det kan kopplas till vad verksamhetschefen för Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund talade om framtiden. Hon talade om att Do It Together är början på en större förändring och att det är viktigt hur man syns. *Hur bjuder vi in? Vad berättar vi när vi bjuder in* (informant 2)? Hon kopplar därmed mångfaldsfrågan till Hemslöjdens identitet.

Informant 6 började i samband med intervjun ställa sig frågor om sin egen identitet kopplat till mina frågor om tradition. Hennes bakgrund med en uppväxt i ett land där det finns två folkslag, där hennes folk är en minoritet, har gjort att hon känner att hon har flera identiteter. Att hon dessutom kommit till Sverige gör att hon har fått ytterligare en (informant 6). Detta kan kopplas till Berliners (2013) tankar om att kunskapsöverföring inte alltid är vad vi tror att den är. Hennes egna frågor om sin identitet har fått henne att söka information om ryska folkdräkter och detta medför en sorts kulturell överföring. Informant 4 var under intervjun noga med att berätta att hennes familj är ”high culture” och det är kopplat till hennes identitet. Det märktes att hon är väldigt stolt över att hennes familj är släkt med den sista kejsaren av Kina och är en stor del av hennes identitet. Hon fick tidigt tillgång till kultur och möjligheter att utöva olika typer av kultur och hantverk (informant 4). Hon har fått ännu en dimension i sin identitet genom att flytta till Sverige.

Hemslöjden ser över sin identitet, hur de bjuder in och vad de berättar när de bjuder in. Hur kan detta kopplas till informant 4 och informant 6? Skulle det räcka att Hemslöjden speglade deras känsla av identitet för att de skulle känna sig välkomna? Vad är det som behöver speglas? Det kan vara etnicitet, men det kan också vara andra saker som de kan identifiera sig i. Kanske handlar det om tekniker och material. Som tidigare studier visar så har det funnits en särprägel inom Hemslöjden där estetik, teknik och material har haft väldigt stor betydelse. I *Traditionens estetik* (Hyltén-Cavallius 2007, sid. 43f) beskrivs en situation där en projektledare och deltagare i ett projekt hamnar i en konflikt gällande material. Deltagarna ville använda material och tekniker som de var vana vid och som de tyckte var fina men projektledaren som var fostrad till ”stilpolis” och tillät inte det. Det är ett exempel där jag tror att estetiken har gjort att människor som mött hemslöjd inte känt sig välkomnade. Och det är något som jag upplever att Hemslöjden har tagit till sig och att rörelsen betonar att alla ska känna sig välkomna på sina egna villkor (informant 2).

Speglingar av samhället

Informant 6 har en etablerad kontakt med Hemslöjden, är positivt inställd och söker gärna kunskap genom rörelsen. Hon har en stark vilja att lära sig mer och detta ser jag som något

Hemslöjden skulle vinna på att möta. Hon är en person som har vilja att lära sig saker, är social och positivt inställd till Hemslöjden. Genom att hon är medlem i Hemslöjden görs en bättre spegling samhället vi lever i och genom att hon finns med kan hon dela med sig av sina traditioner och uppmuntra till större mångfald gällande etnicitet, teknik, material och ålder.

Informant 4 har deltagit i traditionella stickcaféer där syftet är att människor ska mötas och träna på att prata svenska, men den typen av verksamhet var inte tillräckligt utmanande för henne rent tekniskt. Hur skulle hon kunna fångas upp av till exempel en hemslöjdsförening där hon skulle kunna få den utmaningen med hantverket som hon efterfrågar? Den pensionärsgrupp där hon höll kurs i att göra pappersblommor kom hon i kontakt med genom sin make. Hur kan Hemslöjden arbeta för att väcka intresse hos makar till personer som vill utöva hantverk? Hemslöjden vill öka mångfalden i sina föreningar, de vill bli en jämställd, jämlik och tillgänglig organisation där alla känner sig välkomna på sina egna villkor (informant 2). Detta innebär att de arbetar på en bred front och att det kan vara så att de genom detta även når ut till personer som informant 5 som i sin tur delger informationen om Hemslöjden till sin hustru.

Det jag frågar mig är huruvida Hemslöjden tar på sig förmycket genom att försöka möta *alla*? Finns det tydliga strategier för att nå alla målgrupper? Nämnden för hemslöjdsfrågor har genom de senaste projektanslagen riktat pengar särskilt mot integration efter att de sett ett behov av den typen av projekt. Genom att se till vad projekten i Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbunds Do It Together-projekt har för teman går det att urskilja en bredd där de försöker nå så många olika målgrupper som möjligt och projekten har tydliga mål. Men finns det någon forskning som ligger bakom de olika förslagen och hur gick tankegångarna när pilotprojekten valdes? Ett av problemen för SHR är att medlemmarna till största delen är kvinnor, hur arbetar de med att försöka möta personer av olika kön?

Som jag ser det har Hemslöjden haft sin bakgrund, som sprungen ur nationalromantik, emot sig i arbetet med mångfald. Men rörelsens arbete sedan 1970-talet har, som jag kan se det, fått utdelning. För varje årtionde har de tagit ett steg närmre, där det senaste var *All världens slöjd*. Initiativet med Do It Together är ytterligare ett kliv i rätt riktning för att öka mångfalden inom Hemslöjden. Kanske är detta projektet som kommer att få stort utrymme när rörelsens historia ska avhandlas inför 150 års jubiléet år 2062?

4. Sammanfattning

Denna undersökning tittar på hemslöjdsrörelsen ur olika perspektiv, med fokus på Hemslöjden och två individer som utövar hantverk. Genom kvalitativa intervjuer undersöks hur hemslöjdsrörelsen i Sverige arbetar med mångfald under våren 2016. Den undersöker också hur hantverksutövande kan förändras när människor flyttar från en plats till en annan.

En kartläggning av Hemslöjdsrörelsens mångfaldsarbete visar att arbetet pågår på bred front och man vill att alla människor ska känna sig välkomna på sina villkor. Genom att intervjua personer om hur deras hantverksutövande har förändrats påvisas att flytten har ändrat deras förutsättningar och behov av att utöva hantverk.

4.1 Metod

Undersökningen består av kvalitativa intervjuer med sex personer. För att få svar på hur Hemslöjdens behov ser ut, hur de ser på sin identitet och hur arbetet inom Hemslöjden ser ut för att öka mångfalden har det gjorts kvalitativa intervjuer med tre personer som under våren 2016 är aktiva inom Hemslöjden. Det har även gjorts två kvalitativa intervjuer med människor som har migrerat till Sverige från länder utanför Europa för att få svar på hur deras hantverksutövande har förändrats sedan de flyttade till Sverige.

Personerna inom Hemslöjden som är intervjuade valdes genom deras positioner inom rörelsen. Sökandet efter personer som migrerat till Sverige gjordes det en efterlysning via sociala medier med texten:

*Personerna jag söker ska vara födda utanför Norden och levt i Sverige ett antal år.
De ska också ha utövat traditionellt hantverk innan de kom till Sverige. Det är
inget krav att de fortfarande utövar hantverk, inte heller att de utövar samma
hantverk nu som innan.*

Det var sju personer som hörde av sig efter att de sett efterlysningen och visade intresse för att delat i undersökningen, efter viss gallring och efter andra omständigheter som inte gick att styra över blev två personer intervjuade för den delen av undersökningen.

Intervjuerna har gjorts på två olika vis. Intervjuerna med personer inom Hemslöjden har gjorts över telefon och intervjuerna med migranterna/hantverkarna har gjorts personligen i deras hem. Alla intervjuer med låg grad av struktur för att ge utrymme för fria svar. Genom ett örnperspektiv identifierades oden behov och identitet som nyckelbegrepp i intervjuerna. Dessa har sedan använts ur ett myrperspektiv vid analys av intervjuerna. Ett myrstacksperspektiv har sedan använts för att koppla samman Hemslöjden och hantverksutövarna.

4.2 Sammanfattning Hemslöjden

Undersökningen visar att Nämnden för hemslöjdsfrågor våren 2016 arbetar med mångfald genom att det har inletts ett samarbete med hemslöjdskonsulenterna i de tre storstadsregionerna, Stockholm, Skåne och Västra Götaland där de ska fortbilda personal och utveckla arbetsmetoder för att sedan bjuda in övriga regioner att delta. De arbetar även med att medvetandegöra hemslöjdskonsulenterna runtom i landet om vikten av mångfald. Detta har de gjort bland annat genom att lägga tonvikt vid det under 2016 års hemslöjdskonsulentskonferens som ägde rum i början av april. Kanslichefen för Nämnden för hemslöjdsfrågor berättade att av de projektpengar som delats ut 2016 så används en tredjedel av pengarna till projekt som innefattar mångfaldsarbete. I samband med detta nämner hon bland annat Ta i hand, som är ett pågående projekt i Västra Götaland som hon benämner som ett metodprojekt. I projektet fungerar hantverket som ett medel snarare än ett mål och syftet med projektet är att arbeta fram metoder för fortsatt arbete. Kanslichefen säger att ett vanligt problem som märks tydligt runt om i landet är att det fattas pengar till material att använda vid så kallade till ”välkommandeaktiviteter” för flyktingar. Hon berättar om ett beslut som handlar om att föreningar kommer att kunna söka pengar för att till exempel köpa material till den typen av aktiviteter.

Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund startade under våren 2016 ett projekt som heter Do It Together. Projektet kommer att pågå fram till sommaren 2017 och innefattar sex delpilotprojekt med olika teman och inriktningar som alla har som mål att nå nya målgrupper, finnas på nya arenor, skapa en jämlik, jämställd och tillgänglig organisation där människor känner sig välkomna på sina egna villkor. Bakgrunden till DIT är enligt verksamhetschefen det är hög tid för Hemslöjden att bli integrerad i samhället och att spegla den värld vi lever i. Både kanslichefen för Nämnden för hemslöjdsfrågor och verksamhetschefen för Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund talar om att mångfaldsarbete är något långsiktigt och vikten av att spegla samhället och att de måste utmana sig själva inom Hemslöjden för att kunna finnas kvar i framtiden.

4.3 Sammanfattning djupdykningar

Intervjuerna med hantverksutövarna ger en generell bild av hur och varför de utövade hantverk innan de kom till Sverige och hur de utövar hantverk sedan de kom hit. De har fått berätta hur deras hantverks utövande har förändrats och varför. Omständigheterna kring informanternas uppväxt och information om deras ursprung har fått lov att ta relativt mycket plats i undersökningen då undersökningen har visat sig att behovet av att utöva hantverk påverkas var man bor och vilka förutsättningar som finns i närområdet. En av informanterna kände inte till hemslöjdsrörelsen alls medan den andra kände till den väl. Undersökningen ger en förklaring till hur hon kommit i kontakt med rörelsen och hur hon upplever den. En av dem hade deltagit i stickcaféer där målet var att träna på att tala svenska, men upplevde att nivån på hantverket var för låg och tyckte därför inte att det var intressant.

4.4 Sammanfattning diskussion och slutsats

I diskussionen kommer det fram att det finns olika behov hos Hemslöjden och hantverksutövarna som gör att dessa två delar går att koppla samman. Inom Hemslöjden finns

behov av att utveckla metoder för att arbeta med mångfaldsfrågor, något som de gör aktivt på olika vis. De har också ett behov av att se över verksamheten och hur de bjuder in och hur verksamheten ser ut. För att kunna finnas kvar i framtiden måste verksamheterna enligt egen utsago spegla samhället. Undersökningen visar också på ett behov av pengar på olika nivåer, men främst ute i föreningarna där det finns behov av att skapa verksamhet och aktiviteter. Intervjuerna med hantverksutövarna visar på en annan typ av behov. Det visar att anledningen till att utöva hantverk kan skilja sig beroende på var man bor. Detta påverkas även mycket av traditioner och hur dessa förs vidare mellan generationer.

Identitet

Det finns en koppling mellan behovet av att vara relevant för att finnas kvar i framtiden och Hemslöjdens identitet. Genom att se över hur de ser på sig själva och hur de bjuder in, alltså sin identitet, arbetar de för att hålla sig relevanta och därmed kunna finnas kvar i framtiden.

En av hantverksutövarna började i samband med intervjun ställa sig frågor om sin egen identitet och den andra visade stor stolthet i sin familjs släktskap med den sista kejsaren av Kina och detta är något som påverkat hela hennes liv. Båda dessa exempel är kopplade till deras hantverksutövande genom att det för den ena har lett till att hon söker efter svar om sin identitet genom folkdräkter och den andra kom tidigt i livet i kontakt med hantverk och detta har präglat hela hennes uppväxt och liv.

Speglingar av samhället

En av informanterna har en etablerad kontakt med Hemslöjden då hon har gått kurser och deltagit i aktiviteter som Hemslöjden arrangerat. Denna kontakt knöt hon genom sin svärmor och en granne. Detta visar att hennes kontakter har varit en viktig del i hur hon hittat till rörelsen. Slutligen diskuteras hur Hemslöjden skulle kunna möta individer på deras villkor. Den andra informanten behöver utmaning i sitt hantverksutövande och Hemslöjden skulle kunna ge henne den utmaningen, om hon skulle komma i kontakt med rörelsen det vill säga. Hon känner inte till Hemslöjden sedan tidigare och hennes make navet i hennes kontakter. Därmed ställs frågan hur Hemslöjden kan arbeta för att nå henne genom maken, alltså i andra led. Kanske lyckas de med det genom det breda mångfaldsarbete som påbörjats, eller så är det något att arbeta med i framtiden.

Har Hemslöjden tagit på sig förmycket genom att försöka möta *alla*? Finns det tydliga strategier för att nå alla målgrupper? Genom att se till vad projekten i Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbunds Do It Together-projekt har för teman går det att urskilja en bredd där de försöker nå så många olika målgrupper som möjligt och projekten har tydliga mål. Men finns det någon forskning som ligger bakom de olika förslagen och hur gick tankegångarna när pilotprojekten valdes? Ett av problemen för SHR är att medlemmarna till största delen är kvinnor, hur arbetar de med att försöka möta personer av olika kön?

Som jag ser det har Hemslöjden haft sin bakgrund, som sprungen ur nationalromantik, emot sig i arbetet med mångfald. Men rörelsens arbete sedan 1970-talet har, som jag kan se det, fått utdelning. För varje årtionde har de tagit ett steg närmre och initiativet med Do It Together är ytterligare ett kliv i rätt riktning för att öka mångfalden inom Hemslöjden. Kanske är detta

projektet som kommer att få stort utrymme när rörelsens historia ska avhandlas inför 150 års jubiléet år 2062?

Källförteckning

Tryckta källor

- Amescua, Cristina. (2013). Anthropology of Intangible Cultural Heritage and Migration: an Uncharted Field. I Amescua, Cristina. & Arizpe, Lourdes. (red.). *Anthropological Perspectives on Intangible Cultural Heritage [Elektronisk resurs]*. Heidelberg: Springer International Publishing ss. 103-120
- Berliner, David. (2013). New directions in the Study of Cultural Transmission. I Amescua, Cristina. & Arizpe, Lourdes. (red.). *Anthropological Perspectives on Intangible Cultural Heritage [Elektronisk resurs]*. Heidelberg: Springer International Publishing ss. 71-77
- Danielson, Sofia (1991). *Den goda smaken och samhällsnyttan: om Handarbetets vänner och den svenska hemslöjdsrörelsen*. Diss. Lund : Univ.
- Dalin, A.F., 1806-1873 (1850). *Ordbok öfver svenska spraket*. Sweden
- Hyltén-Cavallius, C. (2007). *Traditionens estetik: spelet mellan inbemska och internationell hemslöjd*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet
- Karlsson, D., Lekvall, L. (2011). *Örnarna och myrstacken. Vad vet vi om kulturnäringarna?* Nätverkstan. Kultur i Väst. Göteborg
- Klein, Barbro (1999). Lundahl, Gunilla (red.) *Den vackra nyttan: om hemslöjd i Sverige*. Hedemora: Gidlund i samarbete med Riksbankens jubileumsfond
- Lundahl, Gunilla (2004). *Fråga, finna, fånga: intervjuguide för hemslöjden*. Stockholm: Nämnden för hemslöjdsfrågor
- Nylén, Anna-Maja (1973). *Hemslöjd: den svenska hemslöjden fram till 1800-talets slut*. 3. uppl. Lund: H. Ohlsson
- Nordesjö, K. & Malmö högskola. Enheten för kompetensutveckling och utvärdering (2008). *Självklar mångfald - oklar strategi: en kartläggning av mångfaldsarbetet på scenkonstinstitutionerna i Region Skåne*, Enheten för kompetensutveckling och utvärdering, Malmö högskola, Malmö.
- Melldahl, Eva (2003). *Svensk hemslöjd eller hemslöjd i Sverige*
<http://www.nfh.se/download/18.1b1cc8131331d1e167d80003983/1443044506275/NFH+Svensk+hemsl%C3%B6jd...pdf>
- Melldahl, Eva (2013). *Den gränslösa slöjden*
<http://www.nfh.se/download/18.e8f46b8140a162b4fe3b3a/1443044170596/Granslosaslojden2013.pdf>

Palmsköld, Anneli (2011). Löfgren, Eva (red.) *Hantverkslaboratorium*. Mariestad: Hantverkslaboratoriet, [Göteborgs universitet]

Palmsköld, Anneli (2012). *Begreppet hemslöjd*. Stockholm: Hemslöjdens förlag

Patel, Runa & Davidson, Bo (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Pripp, Oscar, Plisch, Emil & Printz Werner, Saara (2005). *Tid för mångfald: en studie av de statligt finansierade kulturinstitutionernas arbete med etniska och kulturell mångfald, genomförd av Mångkulturellt centrum, Botkyrka, på uppdrag av Kulturdepartementet*. Tumba: Mångkulturellt centrum

Amescua, Cristina. (2013). *Anthropological Perspectives on Intangible Cultural Heritage [Elektronisk resurs]*. Heidelberg: Springer International Publishing

Region Halland (2015a) Slöjda tillsammans för hållbar social utveckling, Diarienummer RS150252

Region Halland (2015b) Slutrapport: Slöjda tillsammans för hållbar social utveckling, Diarienummer RS150252

Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund (2015) http://www.hemslojden.org/wp-content/uploads/2015/05/Bilaga-5.-Hemsl%C3%B6jdens-strategi-och-verksamhetsplan-2015_2018.pdf

Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund (2015) http://www.hemslojden.org/wp-content/uploads/2015/05/Bilaga-5.-Hemsl%C3%B6jdens-strategi-och-verksamhetsplan-2015_2018.pdf

Unesco (2003) Svenska översättning av Unescos konvention om tryggheten av det immateriella kulturarvet.

<http://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.1bc6136f1422723e4bf5ecf/1398151023705/Konvention-tryggande-av-immateriella-kulturarvet.pdf>

Internetkällor

Nämnden För Hemslöjdsfrågor (2016). Samarbete kring mångfald. <http://www.nfh.se/3/verksamhet/mangfald.html> [2016-05-12]

Nämnden För Hemslöjdsfrågor (2016). Beviljade projekt. (<http://www.nfh.se/3/projektbidrag/beviljade-projekt.html> [2016-05-12])

Kulturrådet (2016). Remissvar angående Statens kulturråds delredovisning om kulturverksamhet i vissa bostadsområden, Ku2015/02737/KI.

<http://www.kulturradet.se/verksamhet/Kulturverksamhet-i-vissa-bostadsomraden/> [2016-05-12]

SHR (2016). Do It Together. <http://www.hemslojden.org/2016/04/do-it-together/> [2016-05-12]

PostkodLotteriets Kulturstiftelse (2016). Do It Together
<http://kulturstiftelsen.se/blog/projekt/do-it-together/> [2016-05-12]

Migrationsverket (2016). Statistik, Veckoöversikt över antalet asylsökande 2014-2016
<http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik.html> [2016-05-18]